

EØS-tillegget

ISSN 1022-9310

Nr. 43

til De Europeiske Fellesskaps
Tidende

4. årgang

13.10.1997

I EØS-ORGANER

1. EØS-rådet
2. EØS-komiteen
3. Parlamentarikerkomiteen for EØS
4. Den rådgivende komité for EØS

II EFTA-ORGANER

1. EFTA-statenes faste komité
2. EFTAs overvåkningsorgan

97/EØS/43/01 Vedtak i EFTAs overvåkningsorgan nr. 120/97/COL av 24. april 1997 om behandling i henhold til EØS-avtalens artikkel 53 av sak COM 020.0099 - NSF 1

97/EØS/43/02 Vedtak i EFTAs overvåkningsorgan nr. 121/97/COL av 24. april 1997 om behandling i henhold til EØS-avtalens artikkel 53 av sak COM 020.0130 - TFB 21

3. EFTA-domstolen

III EF-ORGANER

1. Rådet
2. Kommisjonen

97/EØS/43/03 Forhåndsmelding om en foretakssammenslutning (Sak nr. IV/M.1018 - GE Capital/Woodchester) 33

97/EØS/43/04 Forhåndsmelding om en foretakssammenslutning (Sak nr. IV/M.998 - OBS! Danmark) 34

97/EØS/43/05 En meldt transaksjon som ikke omfattes av forordningen om foretakssammenslutninger (Sak nr. IV/M.979 - Preussag/Voest Alpine) 34

97/EØS/43/06 Forhåndsmelding om en foretakssammenslutning (Sak nr. IV/M.988 - Maersk DFDS Travel) 35

97/EØS/43/07 Vedtak om ikke å gjøre innsigelse mot en meldt foretakssammenslutning (Sak nr. IV/M.885 - Merck/Rhône Poulenc/Merial) 36

97/EØS/43/08	Vedtak om ikke å gjøre innsigelse mot en meldt foretakssammenslutning (Sak nr. IV/M.923 - Deutsche Bank/Dresdner Bank/ESG)	36
97/EØS/43/09	En meldt transaksjon som ikke omfattes av forordningen om foretakssammenslutninger (Sak nr. IV/M.897 - Stinnes/Haniel Reederei)	37
97/EØS/43/10	Tilbakekallelse av melding om en foretakssammenslutning (Sak nr. IV/M.974 - Bertelsmann/Burda-HOS T)	37
97/EØS/43/11	Godkjenning av statsstøtte i henhold til EF-traktatens artikkel 92 og 93 Saker der Kommisjonen ikke gjør innsigelse	37
97/EØS/43/12	Kunngjøring i henhold til artikkel 19 nr. 3 i forordning nr. 17/62 om melding i sak nr. IV/35.079/F3 - Whitbread	38
97/EØS/43/13	Melding om to fellesforetak (Sak nr. IV/36.581-TD og IV/36.592-Cégétel)	39
97/EØS/43/14	Uttalelse fra Den rådgivende komité for foretakssammenslutninger avgitt på komiteens 41. møte 13. november 1996 om et foreløpig utkast til vedtak i sak IV/M.774 - Saint-Gobain/Wacker Chemie/NOM	39
97/EØS/43/15	Innbydelse til innsending av forslag i forbindelse med opprettelsen av et nett for medlemmer av OPET-nettet i land i Mellom-Europa, innenfor rammen av særprogrammet for forskning og teknologisk utvikling, herunder demonstrasjon, på området annen energi enn atomenergi og særprogrammet for forskning og teknologisk utvikling, herunder demonstrasjon, på området samarbeid med tredjestater og internasjonale organisasjoner (1994-1998)	40
97/EØS/43/16	Melding fra Kommisjonen til medlemsstatene i henhold til traktatens artikkel 93 nr. 1 om anvendelse av traktatens artikkel 92 og 93 på kortsiktig eksportkredittforsikring	40
97/EØS/43/17	Informasjonsrutine - tekniske forskrifter	41

3. Domstolen

EFTA-ORGANER

EFTAS OVERVÅKNINGSORGAN

VEDTAK I EFTAS OVERVÅKNINGSORGAN NR. 120/97/COL 97/EØS/43/01
av 24. april 1997
om behandling i henhold til EØS-avtalens artikkel 53
av sak COM 020.0099 - NSF

(gyldig bare i engelsk og norsk språkversjon)

EFTAS OVERVÅKNINGSORGAN HAR -

under henvisning til avtalen om Det europeiske økonomiske samarbeidsområde (EØS-avtalen), særlig protokoll 21 artikkel 1,

under henvisning til protokoll 4 kapittel II i avtalen mellom EFTA-statene om opprettelse av et overvåkningsorgan og en domstol (overvåknings- og domstolsavtalen), særlig artikkel 3 nr. 1,

under henvisning til anmodningen om negativttest og meldingen med sikte på unntak framlagt av Norges Skogeierforbund i henhold til protokoll 4 kapittel II artikkel 2 og 5 i overvåknings- og domstolsavtalen,

under henvisning til EFTAs overvåkningsorgans vedtak av 3. juli 1996 om å ta denne saken opp til formell behandling,

etter å ha gitt de berørte foretak, samt andre fysiske eller juridiske personer med tilstrekkelig interesse, anledning til å gjøre kjent sine synspunkter på innsigelsene reist av EFTAs overvåkningsorgan i formell innvending av 3. juli 1996 i samsvar med bestemmelsene i protokoll 4 kapittel II artikkel 19 nr. 1 og 2 i overvåknings- og domstolsavtalen og kapittel IV i samme protokoll,

etter samråd med Den rådgivende komité for konkurransesaker, og

ut fra følgende betraktninger:

Del I. De faktiske forhold

1. Meldingen

1. EFTAs overvåkningsorgan mottok 18. juli 1994 melding fra Norges Skogeierforbund (heretter kalt NSF), med anmodning om negativattest eller unntak fra EØS-avtalens artikkel 53 for følgende avtaler⁽¹⁾:
  1. Vedtekter for NSF⁽²⁾
  2. Normalvedtekter for skogeierforeninger⁽³⁾
  3. Normalvedtekter for skogeierlag⁽⁴⁾
  4. Rammeavtale om prisforhandlingsordning for massevirke av bartre mellom NSF og Treforedlingsindustriens Servicekontor (heretter kalt TFS)⁽⁵⁾
  5. Prisavtale for massevirke av bartre for perioden 1. januar 1994 - 31. desember 1994 mellom NSF og Treforedlingsindustriens Bransjeforening (heretter kalt TFB)⁽⁶⁾
2. Senere framla NSF følgende beslutninger og avtaler, som erstatter rammeavtalen nevnt i punkt 4 ovenfor:
  6. Retningslinjer for framtidige massevirkeforhandlinger⁽⁷⁾
  7. NSF's vedtak om massevirkeforhandlinger 1995⁽⁸⁾
  8. Avtale om prisforhandlingsordning for massevirke av bartre for 1995⁽⁹⁾
  9. Rammeavtale om omsetningsordning for massevirke av bartre mellom NSF og TFB⁽¹⁰⁾
3. Endelig inneholder meldingen opplysninger om en avtale mellom NSF og TFS om den provisjon som skal betales til NSF og skogeierforeningene, heretter kalt provisjonsavtalen⁽¹¹⁾.
4. Beslutningene og avtalene om prisforhandlinger og annet samarbeid mellom NSF og industrielle virkeskjøpere, dvs. punkt 4 til 9 ovenfor samt provisjonsavtalen, behandles i to atskilte saker (COM 020.0131 - NSF + TFB og COM 020.0132 - NSF + TFB II). Dette vedtak gjelder derfor bare organisasjonen NSF og dens tilsluttede foreninger og lag (punkt 1 til 3 ovenfor), heretter kalt NSF-systemet.

2. NSF-systemet

5. NSF-systemet er organisert som et samvirke. De enkelte skogeierne er medlemmer av lokale skogeierlag, og alle skogeierlag i et gitt distrikt er organisert i en skogeierforening. Som medlem av et skogeierlag, er skogeieren automatisk medlem av skogeierforeningen og sentralforeningen NSF. NSF er på sin side sammensatt av enkeltmedlemmer, skogeierlag og skogeierforeninger og er en felles samordningsorganisasjon for sine medlemmer og for skogeierforeningenes virksomhet.
6. Rundt 57 000 skogeiere, for det meste mindre leverandører, er organisert i 446 skogeierlag. Størstedelen av skogeiernes næringsvirksomhet blir imidlertid administrert på distriktsplan, gjennom skogeierforeningene. Det er 19 slike skogeierforeninger i NSF, som geografisk dekker hele landet.

⁽¹⁾ Meldingen omfatter også prisavtaler for sagtømmer mellom de lokale skogeierforeninger og lokale kjøpere, eksemplifisert ved prisavtale for sagtømmer av bartre Nordenfjells av 21. desember 1993. Disse avtalene omfattes ikke av dette vedtak.

⁽²⁾ Vedtekter for Norges Skogeierforbund.

⁽³⁾ Normalvedtekter for skogeierforeningar.

⁽⁴⁾ Normalvedtekter for skogeierlag.

⁽⁵⁾ Rammeavtale om prisforhandlingsordning for massevirke av bartre.

⁽⁶⁾ Prisavtale for massevirke av bartre for perioden 1. januar 1994 - 31. desember 1994.

⁽⁷⁾ Retningslinjer for framtidige massevirkeforhandlinger.

⁽⁸⁾ Vedtak om massevirkeforhandlinger 1995.

⁽⁹⁾ Avtale om prisforhandlingsordning for massevirke av bartre for 1995.

⁽¹⁰⁾ Rammeavtale om omsetningsordning for massevirke av bartre.

⁽¹¹⁾ Provisjonsavtale.

7. Vedtektene for NSF, skogeierforeningene og skogeierlagene fastsetter rammen for NSF's virksomhet samt medlemmenes rettigheter og plikter. I henhold til vedtektene er ett av formålene til NSF å ivareta skogeiernes økonomiske interesser ved å arbeide for best mulige priser og markedsforhold for skogs- og utmarksprodukter, sikre best mulig avsetning av slike produkter og om nødvendig gjennomføre organisasjonsmessige markedsregulerings tiltak⁽¹²⁾. NSF skal også arbeide for en næringspolitikk som sikrer medlemmenes interesser og fremmer forståelsen for og utviklingen av skogbruksnæringen. Disse formål skal fremmes gjennom samarbeid mellom medlemmene. I tillegg skal det legges vekt på å samordne eierinteresser i skogindustrien og fremme en utvikling som gir best mulig betalingsevne for rundvirke.
8. Medlemmene plikter å overholde vedtak og tiltak vedtatt av NSF og dets tilsluttede foreninger og lag⁽¹³⁾. Manglende overholdelse av slike vedtak og brudd på bestemmelser i vedtektene kan føre til eksklusjon⁽¹⁴⁾. Skogeierne har videre rett og plikt til å selge alt sitt salgsvirke gjennom skogeierforeningen de tilhører⁽¹⁵⁾. Et medlem kan melde seg ut av NSF med tre måneders skriftlig varsel, men har i dette tilfellet ikke krav på andel i foreningens formue⁽¹⁶⁾. Ifølge NSF kan et medlem avgiftsfritt melde seg ut av NSF og senere melde seg inn igjen.
9. NSF skal på sin side representere medlemmene i sentrale forhandlinger om priser og leveringsbetingelser. Forhandlinger føres av NSF's styre eller av et utvalg utnevnt av styret. Styret kan også føre forhandlinger med virkeskjøpere om rammer for leveringskvantum eller pålegge skogeierforeningene selv å bestemme fordelingen av dette seg i mellom⁽¹⁷⁾. Andre bindende tiltak som kan vedtas av NSF eller skogeierforeningene, omfatter iverksetting av markedstiltak, bl.a. i form av regulering av medlemmenes avvirkning eller prisutjevning⁽¹⁸⁾, og sikring av finansiell bistand til én eller flere skogeierforeninger ved innkreving av avgift fra de øvrige foreningene dersom det inntreffer store og uforutsette endringer i markedet⁽¹⁹⁾.

3. Produktet

10. Et grunnleggende særtrekk ved tømmer er den lange produksjonstiden fra spiren plantes til det økonomisk mest gunstige tidspunktet for avvirkning. Dette kan i de nordiske land ta hele 70 til 100 år for fullvokst skurtømmer. I prinsippet vil kvaliteten og dermed verdien på skogen, inntil en viss grense, øke med alderen. Normalt er det derfor mulig for den enkelte skogeier å "lagre" tømmeret på rot, uten at verdien settes på spill.
11. Den årlige avvirkningen av tømmer i Norge er på rundt 10 til 12 millioner m³. Den årlige skogstilveksten er anslått til rundt 18 millioner m³. Tømmeret som avvirkes, består hovedsakelig av gran (77 %) og furu (20 %). Lauvvirke, i hovedsak bjørk, utgjør bare rundt 3 % av samlet avvirkning.
12. Rundvirke kan betegnes som et halvfabrikat i produksjonen av trebaserte varer som tremasse, papir, papp og skurtømmer. Den delen av virket som er av best kvalitet og av tilstrekkelig størrelse, selges hovedsakelig som skurtømmer til sagbruks- og trevareindustrien (heretter kalt sagbruk), mens resten for det meste selges som massevirke til treforedlingsindustrien. En mindre andel av virket selges som ved, ofte levert direkte til forbruker. Av den samlede avvirkning på 10 til 12 millioner m³ per år selges normalt 8 til 9 millioner m³ til skogindustrien i form av massevirke eller skurtømmer.

⁽¹²⁾ § 2 i vedtektene for NSF og normalvedtektene for skogeierforeninger og skogeierlag.

⁽¹³⁾ § 5 i vedtektene for NSF og § 4 i normalvedtektene for skogeierforeninger og skogeierlag.

⁽¹⁴⁾ § 21 i vedtektene for NSF og § 14 i normalvedtektene for skogeierforeninger.

⁽¹⁵⁾ § 4 i normalvedtektene for skogeierforeninger og skogeierlag.

⁽¹⁶⁾ § 20 i vedtektene for NSF, § 15 i normalvedtektene for skogeierforeninger og § 11 i normalvedtektene for skogeierlag.

⁽¹⁷⁾ § 6 i vedtektene for NSF.

⁽¹⁸⁾ § 7 i vedtektene for NSF og § 5 i normalvedtektene for skogeierforeninger.

⁽¹⁹⁾ § 8 i vedtektene for NSF. Denne bestemmelsen ga tidligere adgang til å innkreve en avgift fra medlemmene til finansiering av markedstiltak. Dette ble endret av NSF's årsmøte 2. juni 1995.

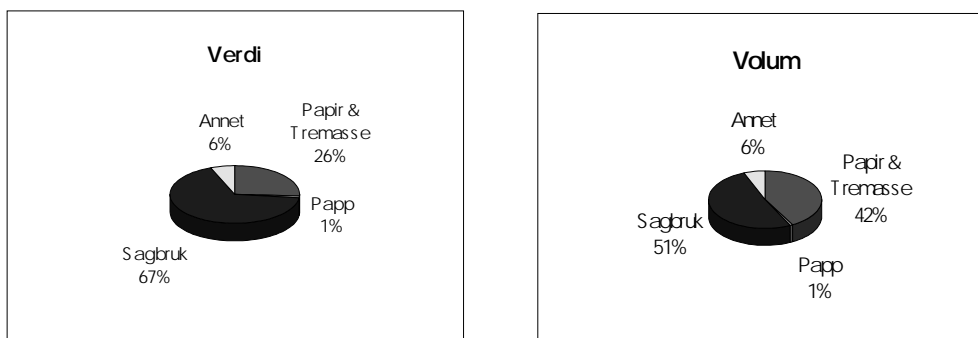
Tabell 1. Samlet avvirkning av tømmer i Norge (1000 m³)(²⁰)

	1989/90	1990/91	1991/92	1992/93	1993/94	1994/95
Skurtømmer	5 000	4 800	4 400	4 900	4 200	5 562
Massevirke	5 500	4 600	4 500	4 200	3 800	3 974
Sammenlagt	10 500	9 400	8 900	9 100	8 000	9 536
Ved mv.	2 300	2 300	2 300	2 300	2 300	2 300

13. Mengden av skurtømmer som kan hentes fra et gitt skogområde, varierer betydelig, fra 30 til 80 % avhengig av skogtype og kvalitet. Foruten variasjonen i kvalitet har den relative prisforskjellen mellom massevirke og skurtømmer også betydning for hvilken kategori tømmeret selges i.
14. Ved produksjon av skurtømmer produseres sagflis som biprodukt. Sagflis brukes sammen med massevirke til produksjon av papir og tremasse. Det anslås at 35 til 38 % av skurtømmeret som brukes av sagbrukene, regnet i volum, blir til flis. Sagflis selges til treforedlingsindustrien, enten direkte eller i bytte mot skurtømmer. På grunn av de store mengdene anses handelen med sagflis som svært viktig for sagbrukenes lønnsomhet.
15. Avvirket tømmer er en vare som på grunn av sin form er vanskelig å håndtere, og som har et stort volum i forhold til enhetsprisen. Håndteringen av tømmeret innebærer forholdsvis høye utgifter til avvirkning og transport og krever spesialutstyr. Det anslås at de gjennomsnittlige transportutgiftene utgjør rundt 25 % av de totale produksjonskostnadene både for skurtømmer og massevirke. Kvaliteten på virket avhenger hovedsakelig av kvaliteten på skogen som avvirkes. Ettersom kvaliteten forringes raskt etter avvirkning, er imidlertid ferskhet også et viktig kriterium. Ifølge NSF er dessuten hygiene og opprinnelsesangivelse stadig viktigere kvalitetsfaktorer.

4. Markedet

16. Nasjonal statistikk viser at det i 1993/94 ble avvirket 8,5 millioner m³ tømmer til industrielt forbruk i Norge, med en bruttoverdi på NOK 2,5 milliarder. Denne verdien har, hovedsakelig på grunn av en nedgang i avvirkningsraten, sunket gradvis fra NOK 3,8 milliarder i 1989/90. De motsvarende eksport- og importverdiene for 1994 var på henholdsvis NOK 121 og 657 millioner. Ifølge NSF utgjorde den samlede norske avvirkningen av tømmer til industrielt forbruk i 1989 og 1991 i underkant av 5 % av den samlede avvirkning i EØS.
17. Som vist i figur 1, selges gjennomsnittlig rundt 50 % av alt avvirket tømmer til sagbrukene, og noe mindre til treforedlingsindustrien. Ettersom prisen på skurtømmer er høyere, utgjør skurtømmer rundt to tredeler av skogeierens inntekt. Kategorien "annet" omfatter treimpregneringsindustri, møbelprodusenter mv. samt eksport.

Figur 1. Tømmer avvirket for salg etter kjøpegruppe 1993/94(²¹)

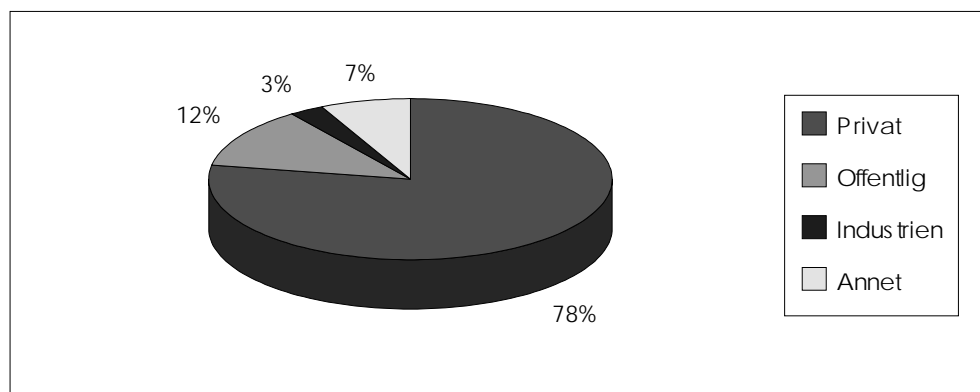
(²⁰) Kilde: NSF.

(²¹) Tømmer avvirket 1993/94, offisiell norsk statistikk.

4.1. Leverandører

18. Størstedelen av skogområdene i Norge tilhører omkring 126 000 private skogeiere. Rundt 75 % av disse er også jordbrukere. En mindre andel eies av det offentlige, hovedsakelig av statsbedriften Statsskog og enkelte kommuner, mens andelen som tilhører skogindustrien, er forholdsvis ubetydelig. Eierstrukturen er framstilt grafisk nedenfor.

Figur 2. Eierstruktur (prosent av det samlede skogareal)⁽²²⁾

4.1.1. NSF

19. De 57 000 skogeierne i NSF-systemet står for i gjennomsnitt ca 75 % av den samlede virkesforsyningen i Norge. NSF's andel av forsyningen varierer fra mellom 60 og 65 % i den østlige delen av landet til mellom 80 og 95 % i andre regioner. Den gjennomsnittlige omsetning per skogeier med leveranser i 1994 var på NOK 77 000. Det understrekes imidlertid at flertallet av medlemmene avvirker med ujevne mellomrom - ofte med intervaller på flere år. De totale innkjøp av rundvirke fra medlemmene varierer fra år til år, avhengig av prisnivå og avvirkning, men har de senere år ligget på rundt NOK 2 milliarder i året.
20. Det er ikke mulig å gi et nøyaktig anslag over den samlede omsetningen til foretakene i NSF-systemet. Det bør bemerkes at de enkelte skogeierne normalt har sin hovedinntekt fra annen virksomhet, i hovedsak fra landbruket. Ettersom inntekt fra landbruket er næringsinntekt, må denne regnes som en del av omsetningen til det enkelte NSF-medlem. Medlemmenes samlede omsetning kan derfor anslås til et langt høyere beløp enn NOK 2 milliarder. Med hensyn til skogeierforeningenes samlede omsetning, bør det legges merke til at de, i tillegg til å selge virke kjøpt fra de enkelte medlemmene, også har inntekt fra tjenester knyttet til skogbruk, f.eks. samordning av avvirkning og transport, og i mindre utstrekning fra industrivirksomhet. Deres årlige omsetning kan derfor antas å være vesentlig høyere enn NOK 2 milliarder.
21. I tillegg til skogbruk har NSF også interesser innen industrivirksomhet, særlig gjennom skogeierforeningenes eierandel i Norske Skog A.S., som er den største enkeltbedriften innen norsk skogindustri, med en omsetning på vel NOK 9 milliarder. Skogeiersammenslutningene eier rundt 30 % av aksjene (36 % av stemmene), og er dermed den største eiergruppen i selskapet. NSF har tre representanter i styret for Norske Skog, og styreformannen kommer tradisjonelt fra NSF-systemet. Det er imidlertid ingen slik representasjon i Norsk Virke AS, som er ansvarlig for Norske Skogs innkjøp av rundvirke og sagflis (se nedenfor), og ifølge NSF skjer alle transaksjoner mellom skogeierforeninger og Norske Skog-gruppen utelukkende på forretningsmessige vilkår.
22. Sentralforeningen i NSF-systemet er ikke direkte involvert i salg av rundvirke. Ved siden av å forhandle om de generelle forretningsvilkår med representanter for de industrielle kjøperne og å fastsette retningslinjer for desentraliserte prisforhandlinger, driver den også med informasjons- og rådgivningstjenester overfor medlemmene, utforming av næringspolitikk og forskning på skogbruksområdet.

⁽²²⁾ Kilde: NSF.

23. Den faktiske omsetningen finner sted på distriktsplan. Inntil nylig opptrådte skogeierforeningene ofte som handelsagenter for de enkelte medlemmene. I dag kjøper de imidlertid rundvirke fra medlemmene og selger det til industrien i eget navn. Dermed forplikter skogeierforeningene seg til å levere et visst kvantum til industrien, mens de salgsavtaler som tidligere ble forhandlet fram av skogeierforeningene, snarere ga uttrykk for en intensjon enn en forpliktelse.
24. I praksis inngår skogeierforeningen en avtale med den industrielle kjøperen med utgangspunkt i en basispris for levering bilvei, som normalt ligger nært opp til basisprisen hos andre skogeierforeninger eller grupper av skogeierforeninger, med tillegg for ytelser som innebærer en verdiøkning for kjøperen, og som kan variere mellom de ulike skogeierforeningene. Slike tillegg eller bonuser kan blant annet være knyttet til en leveringsplan for et helt år, transportbistand, forpliktelser med hensyn til kvantum samt provisjoner.
25. Etter å ha inngått avtale om levering, eller parallelt med dette, inngår skogeierforeningen avtaler med de enkelte medlemmene med sikte på å oppfylle kontrakten med den industrielle kjøperen. Selv om basisprisen er basert på et tilbud fra industrien, kan den reelle prisen for den enkelte skogeier variere, i hovedsak etter kvantitet og avvirkningstidspunkt. Skogeieren står fritt til selv å organisere avvirkningen, men skogeierforbundet kan bistå med finansiering av maskiner, forskudd på framtidige leveranser, garantier til entreprenørene mv. Rundt 40 % av avvirkningen organiseres direkte av skogeierforeningene. Transporten utføres for det meste av entreprenører og betales av de industrielle kjøperne. Skogeierforeningene tar seg imidlertid ofte av den praktiske tilretteleggingen og kan framsette sitt syn når det gjelder kjøperens valg av entreprenør.

4.1.2. Andre leverandører

26. Mange av de større skogeierne er medlemmer av den andre norske skogeiersammenslutningen, Norskog. Norskog har i dag rundt 200 medlemmer. Disse står for mellom 5 og 10 % av virkesforsyningen i Norge. Medlemmene har plikt til å selge 50 % av sin avvirkning gjennom Norskog. Priser og vilkår avtalt i forhandlinger mellom Norskog og de industrielle kjøperne tilsvarer vanligvis dem som oppnås av NSF. Provisjonen for massevirke er imidlertid lavere enn hos NSF.
27. Statsskog er et statseid foretak som avvirker og selger tømmer fra skoger eid av staten og kirken. Det står for mellom 5 og 10 % av den samlede virkesforsyningen i Norge. Også Statsskog oppnår normalt de samme prisene og vilkårene som NSF, men provisjonen er noe lavere enn for de to skogeiersammenslutningene.
28. Rundt 68 000 for det meste svært små skogeiere driver sin virksomhet uavhengig av skogeiersammenslutningene. Mange av dem avvirker imidlertid bare svært uregelmessig. Sammen står de for rundt 10 % av den samlede virkesforsyningen i Norge. De selger enten hver for seg til de industrielle kjøperne, eller gjennom uavhengige tømmerforhandlere. Disse forhandlerne er for det meste aktive i Østfold.
29. Bare rundt 2 % av virkesforsyningen kommer fra skoger eid av skogindustrien.

4.2. Kjøpere av rundvirke i Norge

4.2.1. Kjøpere av skurtømmer

30. Det finnes omkring 600 sagbruk og høvlerier i Norge. Rundt 120 av dem er medlemmer av Trelastindustriens Landsforening (heretter kalt TL). De står for rundt 80 % av den samlede produksjonen av sagtømmer. TL driver i hovedsak med informasjons- og rådgivningstjenester overfor sine medlemmer, og tar ikke del i medlemmenes virksomhet på skurtømmermarkedet. Innkjøpene foretas av hvert enkelt sagbruk hver for seg eller, i tilfelle krysseierskap, av grupper av sagbruk i fellesskap. Ifølge NSF står de seks største grupperingene for 50 % av alle innkjøp sammenlagt.

4.2.2. *Kjøpere av massevirke*

31. I 1993 var det 17 aktive bedrifter innen treforedlingsindustrien. Alle kjøpere av massevirke er medlemmer av Treforedlingsindustriens Bransjeforening (heretter kalt TFB). TFB har tradisjonelt representert treforedlingsindustrien ved fastsettelse av priser og andre forretningssvilkår for massevirke og sagflis. Innenfor rammen av TFB har medlemmene inngått avtale om en geografisk markedsdelingsordning, som fastsetter det geografiske området der en bedrift eller en gruppe av bedrifter kan foreta innkjøp av massevirke på det norske markedet. Overvåkningsorganet har gjort innsigelser mot denne avtalen i en egen sak (sak nr. COM 020.0130 - TFB).
32. Selv om en del mindre treforedlingsbedrifter kjøper massevirke hver for seg i sine respektive geografiske områder, foretas rundt 90 % av innkjøpene gjennom de to innkjøpsorganisasjonene for massevirke i Norge. Norsk Virke AS er et felles innkjøpselskap eid av Norske Skog AS (91 %) og Union AS (9 %), som i hovedsak har sin virksomhet i vestlige og nordlige deler av landet. Selskapet avtar i underkant av 60 % av den norske forsyningen av massevirke. Østfoldtømmer ANS er et felles innkjøpselskap for Borregard Industries Limited, M. Peterson & Søn A/S og Norske Skog Saugbruks AS. Selskapet er aktivt i Østfold og avtar vel 30 % av norsk massevirkeforsyning. Norsk Virke og Østfoldtømmer er, innenfor sine respektive geografiske områder, ansvarlige for innkjøp av råvarer til sine eiere, herunder sagflis og importerte varer.

4.3. **Fastsettelse av priser på rundvirke**

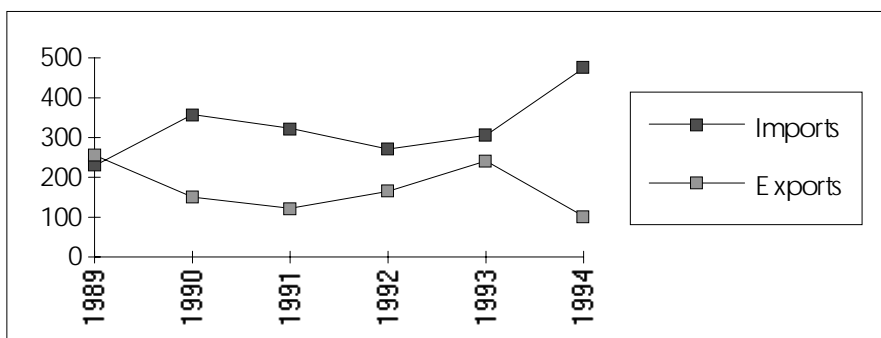
33. Tømmer selges normalt ferdig kvistet og levert bilvei. Kjøperen betaler for transporten fra bilvei til industriområdet, der den faktiske målingen av tømmeret finner sted. Det er som regel skogeierforeningen som forhandler med kjøperen om pris. Et viktig prinsipp i tidligere prisforhandlinger har vært å garantere at prisen som betales av industrien for likeverdig kvalitet levert på denne måten, er den samme i hele landet. Logikken bak dette prinsippet er at ressursene skal utnyttes i alle deler av landet, uansett beliggenhet. Prinsippet innebærer en godtakelse av at utjevningstiltak bør kompensere for ufordelaktig beliggenhet.
34. Rundvirke selges enten som skurtømmer eller som massevirke. Generelt synes det å være større fleksibilitet i prisfastsettelsen for skurtømmer, idet prisene gjenspeiler lokale forskjeller i tilbud og etterspørsel i større grad enn det som er tilfellet for massevirke.
35. Til midt på 1980-tallet ble prisen på skurtømmer fastsatt i sentrale forhandlinger mellom NSF og TL, som representerer rundt 80 % av norsk sagbruksproduksjon. Disse forhandlingene ble senere desentralisert, og i dag blir prisene hovedsakelig fastsatt i forhandlinger mellom den enkelte skogeierforening eller en annen selger og det enkelte sagbruk, eller, ved krysseierskap, grupper av sagbruk. Salget foregår i begrenset utstrekning som en form for auksjon, med tilslag til høystbydende. Som følge av at de sentrale prisforhandlingene opphørte, har TL ikke lenger rett til å forhandle om priser på vegne av sine medlemmer.
36. Fram til 1994 ble basisprisen på massevirke og andre salgsvilkår, herunder provisjonssatser, fastsatt i sentrale forhandlinger mellom NSF og TFB for ett år om gangen. Innenfor denne rammen ble mulige prisjusteringer, basert på lokale krav til bl.a. leveringstid, kvalitet og kvantum, fastsatt i forhandlinger mellom skogeierforeningen og den enkelte industrielle kjøper. Med unntak av provisjonsnivået ble selgere utenfor NSF normalt tilbudt de samme priser og vilkår.
37. På bakgrunn av en økning i etterspørselen etter massevirke, kombinert med en forholdsvis lav avvirkning i Norge og tilsvarende rekordhøy import, ble det i 1994 bestemt å føre regionale prisforhandlinger for 1995. Tre regioner ble opprettet med sikte på slike forhandlinger. I hver av disse ble forhandlingene ført samlet av skogeierforeningene i hver region på den ene siden og de industrielle kjøperne i regionen på den andre siden. Som grunnlag for skogeierforeningenes forhandlinger, vedtok NSF retningslinjer som blant annet fastsatte at prisene ikke skulle variere med avstanden til industrien, og at forhandlingene skulle samordnes. Dette resulterte i basispriser og vilkår som - i prinsippet - var de samme i de tre regionene.

38. Prisforhandlingene for 1996 ble ytterligere desentralisert ved at det ble forhandlet med den enkelte kjøper. Dette innebar at dersom én enkelt kjøper dekket flere distrikter, forhandlet de motsvarende skogeierforeningene samlet. Dersom en kjøper dekket bare ett distrikt, ble forhandlingene derimot ført av den berørte skogeierforeningen alene. Som følge av dette har prisene og vilkårene for massevirke variert noe mellom distriktene.

4.4. Internasjonal handel

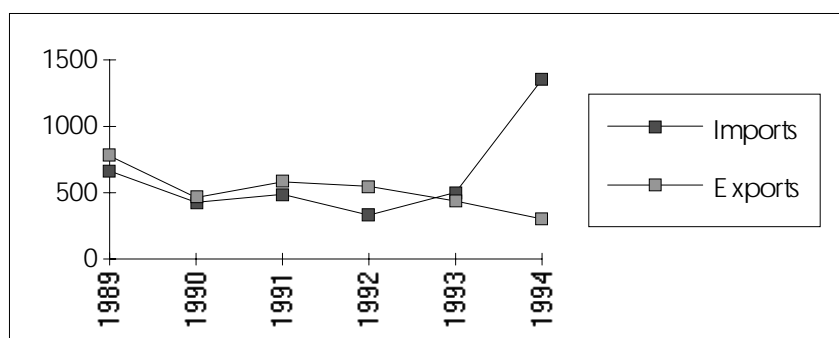
39. Virkeshandelen over landegrensene begrenses av ulike faktorer som bl.a. relativt høye transportkostnader, tilgangen på de etterspurte treslag og kvaliteter, ferskhets og forskjeller i målereglementer og andre nasjonale regler (f.eks. om barking). Den internasjonale handelen er imidlertid i vekst. En av grunnene til dette er den økte bruken av hurtigvoksende og dermed billigere treslag fra land særlig på den sørlige halvkule, til framstilling av ulike typer trevarer som tidligere krevde tømmer fra nordlige skogområder. Større tilgang på forholdsvis rimelig bartrevirke fra Russland og de baltiske stater har også ført til økt handel i Nord-Europa. I tillegg har bruken av returpapir bidratt til å redusere begrensninger på kapasiteten knyttet til lokal eller regional virkesforsyning. I Norge ser det ut til at importen øker, mens eksporten er relativt stabil eller avtakende, og landet har siden 1994 hatt et betydelig importoverskudd av rundvirke og sagflis.

Figur 3. Eksport og import av skurtømmer (1000 m³)⁽²³⁾

40. Det samlede innenlandske forbruket av skurtømmer kan anslås til 4,5 - 5 millioner m³ per år. Importnivået varierer mellom 5 og 10 % av innenlandsk forsyning. Rundt 90 % eller 250 000 - 300 000 m³ av det importerte virket kommer som regel fra Sverige, særlig fra grensetraktene. I 1994, da det var generell mangel på rundvirke i Norge, økte importen av skurtømmer med 50 %. En stor del av den økte importen kom fra Russland og de baltiske stater. Tall framlagt av NSF viser at ytterligere 80 000 m³, eller i alt 555 000 m³, ble importert 1995. Ifølge representanter for sagbrukene er betydelige importøkninger vanskelig å realisere på grunn av strenge kvalitetskrav og høye transportkostnader.
41. Eksporten av skurtømmer er av lignende årsaker generelt begrenset til markedet i nabolandene. Den samlede eksporten utgjør vanligvis rundt 100 000 til 200 000 m³ eller inntil 5 % av innenlandsk forsyning. Med unntak av 1993, da det i forbindelse med omfattende stormfelling ble utført en meget stor eksportordre til Tyrkia, er Sverige det avgjørende største eksportmålet.

Figur 4. Eksport og import av massevirke(1000 m³)⁽²⁴⁾

⁽²³⁾ Kilde: NSF.

⁽²⁴⁾ Kilde: NSF.

42. Tidligere ble rundt 10 % av industriens behov for massevirke dekket ved import. I 1994 og 1995 var importandelen imidlertid rundt 30 %. Mulighetene for import av massevirke er forholdsvis store, ettersom norsk treforedlingsindustri har tilgang til havner og kapasitet til å kjøpe store kvanta om gangen. Dermed kan transportkostnadene per enhet, som er den viktigste hindringen for slik handel, holdes nede. Massevirke kan kjøpes på internasjonale spotmarkeder, men importen skjer for det meste på grunnlag av kontrakter som gjelder for ett år om gangen. Størstedelen av importen kommer fra Sverige, men det er også betydelig import fra Russland, de baltiske stater, Tyskland og, når det gjelder hurtigvoksende treslag, fra Sør-Amerika og Afrika.
43. Eksporten av massevirke synes å være begrenset blant annet på grunn av de geografiske og topografiske forhold i Norge, som gir økte utgifter til avhenting og transport, samt forholdsvis høye produksjonskostnader og en eierstruktur med små og spredt beliggende skogbruk. Det er likevel en viss eksport til nabolandene, særlig til Sverige, på rundt 300 000 til 500 000 m³.
44. Ifølge NSF følger den relative prisutviklingen for massevirke det samme mønsteret internasjonalt, i det minste i Skandinavia, Tyskland og Frankrike. På den annen side synes det å framgå av offisiell statistikk⁽²⁵⁾ at det er betydelige forskjeller i de absolutte prisene både på massevirke og, i enda større grad, på skurtømmer, mellom Norge og andre land. Statistikk framlagt av NSF tyder på at prisforskjellene er forholdsvis mindre mellom Norge og de øvrige nordiske land, der de utgjorde mellom 5 % og 25 % for ulike typer massevirke og skurtømmer de siste fem årene. Det er imidlertid svært vanskelig å trekke sammenligninger mellom ulike land med hensyn til relativ prisutvikling og absolutt prisnivå, blant annet på grunn av forskjeller i virkets relative proporsjoner for ulike treslag og kvaliteter, valutasvingninger, salgsvilkår (f.eks. levert bilvei, c.i.f., på rot), nasjonale målereglementer, lokale prisvariasjoner innenfor de enkelte land og tilgang på pålitelig prisstatistikk. Det er derfor ikke mulig, ut fra de opplysninger som foreligger, å trekke endelige slutninger med hensyn til prisnivå og prisutvikling i Norge sammenlignet med andre land.
45. De ulike trevarene framstilt av massevirke og skurtømmer blir i stor grad eksportert. Det er en betydelig handel med slike varer innenfor EØS. Eksempelvis ble det i 1994 eksportert papir og papp fra Norge til andre EØS-stater til en verdi av NOK 5,9 milliarder⁽²⁶⁾. Prisene på flere slike trebaserte ferdigvarer og halvfabrikater synes å bli fastsatt internasjonalt.

Del II. Juridisk vurdering

46. Etter den formelle innvendingen har NSF i møter med representanter for Overvåkningsorganet og i skriftlige innlegg antydnet en rekke mulige endringer i vedtektene for NSF, skogeierforeningene og skogeierlagene, med sikte på å finne en løsning som ville gjøre det mulig for Overvåkningsorganet å komme til en positiv konklusjon i saken. Overvåkningsorganet har vurdert og kommentert disse mulige endringene.
47. Selv om de foreslåtte endringene ville medføre en oppmykning av en vesentlig del av de konkurransebegrensninger som ble påpekt i den formelle innvendingen, har Overvåkningsorganet likevel kommet til at de konkurransebegrensninger som gjenstår, er av en slik art de utelukker et positivt vedtak i saken. For øvrig er ingen endringer av vedtektene faktisk utført eller meldt til Overvåkningsorganet.
48. Det som faktisk står til vurdering i denne saken, er dermed anmodningen om negativattest eller unntak i henhold til EØS-avtalens artikkel 53 for vedtektene slik de ble meldt, dvs. som omtalt i nr. 1 punkt 1-3.

1. Artikkel 53 nr. 1

49. EØS-avtalens artikkel 53 nr. 1 forbyr enhver avtale mellom foretak, enhver beslutning truffet av sammenslutninger av foretak og enhver form for samordnet opptreden som kan påvirke samhandelen mellom avtalepartene, og som har til formål eller virkning å hindre, innskrenke eller vri konkurransen innenfor EØS.

⁽²⁵⁾ Forest Product Prices 1992-1994, Timber Bulletin 1995 nr. 1, utgitt av FN's organisasjon for ernæring og landbruk (FAO).

⁽²⁶⁾ Offisiell norsk statistikk.

1.1. Generelt om anvendelse av artikkel 53 nr. 1 på de meldte avtalene

50. Det følger av EØS-avtalens artikkel 8 nr. 3 bokstav a) at EØS-avtalens bestemmelser får anvendelse på rundvirke. EØS-avtalens konkurranseregler kommer derfor til anvendelse på de meldte avtalene.
51. Begrepet "foretak" i EØS-avtalens artikkel 53 nr. 1 omfatter enhver juridisk eller fysisk person som utøver næringsvirksomhet. Skogeiere som er medlemmer av NSF, er fysiske eller juridiske personer som driver næringsvirksomhet, og regnes derfor som foretak i betydningen av artikkel 53 nr. 1. NSF, skogeierforeningene og skogeierlagene er dermed både sammenslutninger av foretak og foretak i seg selv, i den utstrekning de utøver næringsvirksomhet. De meldte vedtektene for NSF, skogeierforeningene og skogeierlagene må derfor anses som avtaler inngått mellom medlemmene eller beslutninger truffet av sammenslutningen.

1.2. Definisjon av det relevante marked

1.2.1. Produktmarkedet

52. Rundvirke som kjøpes og selges gjennom NSF-systemet, er enten massevirke eller skurtømmer. Ved bestemmelse av det relevante produktmarkedet må det tas hensyn ikke bare til de aktuelle varenes objektive egenskaper og tiltenkte bruksområder, men også til de konkurransevilkår som gjelder for disse varene.
53. Det er en klar forskjell i kvalitet mellom massevirke og skurtømmer, både med hensyn til fysiske egenskaper og med hensyn til pris. De to varene har ulike bruksområder. Videre er konkurransevilkårene i handelen med de to varene vesentlig forskjellige, på grunn av ulikheter blant annet når det gjelder konsentrasjon på kjøpersiden, importnivå og samordning av priser. Selv om det kan finnes visse sammenfallende trekk, avhengig av relative priser og kjøperens kvalitetskrav på et gitt tidspunkt, kan skurtømmer og massevirke derfor anses å tilhøre to forskjellige markeder. Det faktum at de viktigste markedsdeltakerne i virkeshandelen, også NSF, skiller mellom et skurtømmermarked og et massevirkemarked, støtter også opp om denne konklusjonen.
54. Det må også vurderes om markedene for massevirke og skurtømmer bør inndeles ytterligere. Ulike typer og kvaliteter av henholdsvis massevirke og skurtømmer kan normalt ikke erstattes med hverandre for sluttbrukernes formål, dels på grunn av prisle forskjeller og dels på grunn av tekniske krav. Enkelte viktige forretningsvilkår, bl.a. transportløsninger og målereglementer, er imidlertid de samme i de to markedene. Videre er det i hovedsak de samme kjøperne og selgerne som fastsetter priser og andre forretningsvilkår på markedet for henholdsvis massevirke og skurtømmer. Ved vurdering av de aktuelle avtalenes påvirkning av konkurransen er det derfor tilstrekkelig å vise til et massevirkemarked og et skurtømmermarked.
55. Endelig bør det vurderes om andre produkter også bør regnes som en del av de relevante markedene. NSF har i den forbindelse hevdet at massevirke og sagflis tilhører samme marked. Selv om massevirke og flis i stor grad rent fysisk kan erstattes med hverandre for industrielle formål, tyder flere faktorer på at konkurransevilkårene for de to varene er forskjellige. Sagflis er et biprodukt fra sagbrukenes bearbeiding av skurtømmer, og hvilke mengder som produseres, bestemmes snarere av etterspørselen etter sagbrukets sluttprodukter enn av industriens etterspørsel etter flis og massevirke. Denne mangelen på fleksibilitet på forsyningsiden forsterkes ytterligere av problemer knyttet til lang lagringstid, ettersom flis har et relativt større volum og forringes raskere enn tømmerstokker. Siden det synes å være få lønnsomme alternative bruksområder for flis, synes sagbrukene å stå i en relativt svakere stilling overfor kjøperne enn massevirkeleverandørene. Disse forskjellene i konkurransevilkår mellom de to varene er av en slik art at sagflis ikke bør regnes som en del av det relevante massevirkemarked ved vurdering av denne saken.
56. Denne konklusjonen endres ikke av det faktum at det er en viss sammenheng mellom prisene på sagflis og prisene på massevirke, idet verdien på sagflis øker for treforedlingsindustrien når virkesprisen stiger. Treforedlingsindustrien burde dermed være villig til å betale en høyere pris for flisen. Det

synes imidlertid snarere å være forhandlingsstyrken til det enkelte sagbruk eller den enkelte treforedlingsbedrift, og ikke prisen på massevirke, som avgjør den endelige prisen på sagflis. Omvendt vil vilkår i handelen med flis neppe ha noen vesentlig innvirkning på priser og andre forretningsvilkår for massevirke.

1.2.2. *Det geografiske marked*

57. Ved definering av det relevante geografiske marked tas det utgangspunkt i det geografiske område der avtalene som undersøkes, får anvendelse. I det foreliggende tilfellet er dette Norge. Dette området kan imidlertid utvides dersom de objektive konkurransevilkår for de aktuelle varene er de samme for alle forhandlere innenfor et større geografisk område.
58. NSF hevder at det relevante geografiske marked for både massevirke og skurtømmer er Europa eller minst omfatter Nord-Europa medregnet Russland og de baltiske stater. De viktigste grunnene for dette synspunktet ser ut til å være at det er en betydelig internasjonal handel med rundvirke, særlig massevirke, og at den relative prisutvikling følger det samme mønsteret internasjonalt.
59. Det kan framsettes to generelle betraktninger med hensyn til begge de to varetypene. For det første er det ikke overraskende at den relative prisutvikling for rundvirke synes å være lik i de fleste land verden over. Noe annet er ikke å forvente, ettersom de industrielle kjøpernes evne til å betale for rundvirket er knyttet til prisutviklingen i den internasjonale handelen med varer som papir, tremasse og andre ferdigvarer og halvfabrikater av tre, der prisene i stor utstrekning bestemmes internasjonalt. Dette er imidlertid ikke nødvendigvis et tegn på at massevirke- og skurtømmermarkedene er internasjonale. Tvert om synes det å være betydelige variasjoner i de absolutte prisene i ulike land, noe som skulle tilsi at markedene er nasjonale.
60. For det andre er transportkostnadene for rundvirke relativt høye, i gjennomsnitt rundt 25 % av sluttbrukerens totale kostnader. Rundvirket vil derfor som regel bli transportert over en kortest mulig avstand, dvs. at det selges til den industri som ligger nærmest. Dette kunne tyde på at markedene er regionale eller til og med lokale. Imidlertid synes de omsetningsformer som benyttes, blant annet når det gjelder distribusjon, innkjøp og målesystemer, i stor grad å være nasjonalt betinget.
61. Med hensyn til skurtømmer har Norge et relativt lavt eksport- og importnivå (se avsnitt 4.4. ovenfor). På grunn av de høye kvalitetskravene er det både vanskelig og kostbart å transportere skurtømmer over store avstander, særlig dersom det kreves omlasting. Norske sagbruk ligger dessuten som regel i innlandet, og kostnadene for oversjøisk import ville derfor være uoverkommelige. Import er dermed sjelden noe realistisk alternativ til innenlandsk forsyning. Den importen som finner sted, er for det meste virke innført fra Sverige av sagbruk i grensetraktene. Tilsvarende er eksport vanligvis ikke et realistisk alternativ for leverandørene. Høye transportkostnader gjør at eksport er utelukket for de fleste skogeiere, med mindre brukene ligger i grensetraktene til Sverige eller i nærheten av en havn. Videre er de enkelte skogbruk som regel for små til at skogeierne selv kan organisere markedsføring, tilpasning til ulike målereglementer og transport, og de tilgjengelige salgsorganisasjonene, herunder skogeierforeningene i NSF-systemet, har begrenset virksomhet på dette området.
62. Denne type handelshindringer, samt de generelle kjennetegn ved skurtømmermarkedet med hensyn til prisfastsettelse, distribusjon og innkjøp, tyder på at konkurransevilkårene ikke er tilstrekkelig ensartede for et område større enn Norge, muligens medregnet grensetraktene i Sverige, til å bli ansett som ett marked. Innførselen fra disse områdene i Sverige er imidlertid forholdsvis begrenset, med inntil 5 % av den samlede innenlandske forsyning, og eksporten til disse områdene er enda mindre. Det ville derfor ikke påvirke vurderingen av de meldte avtalene om de svenske grensetraktene ble regnet som en del av dette markedet. Det er dermed tilstrekkelig å anse Norge som det relevante referansemarked for skurtømmer.

63. Det er generelt lettere å importere massevirke, til tross for at den relative verdi per volumenheter er enda lavere enn for skurtømmer, og importen utgjør i dag rundt 30 % av den samlede forsyning. Norske kjøpere er store nok til å kjøpe store kvanta, f.eks. en skipslast, slik at transportkostnadene holdes nede. Videre har de tilgang til havner. Kostnadene til transport fra grensetraktene i Sverige, som er den desidert største importkilden, er ikke nødvendigvis høyere enn for innenlandske råvarer for industri som ligger i dette området. Slik import begrenses likevel av transportkostnadene og tilgangen på bestemte kvaliteter til enhver tid.
64. Selgerne har på sin side de samme problemene som ved eksport av skurtømmer. Høye transportkostnader i forhold til varens verdi og mangel på internasjonale forhandlere gjør eksport umulig for de aller fleste skogeiere, bortsett fra skogeiere med bruk i grensetraktene eller nær internasjonale havner. Eksporten ligger derfor på et forholdsvis lavt nivå.
65. De generelle omstendigheter ved de gjeldende markedsforhold, herunder prisene, som fastsettes i forhandlinger mellom selgere og kjøpere på hjemmemarkedet, og distribusjons- og innkjøpssystemene, som også fastsettes innenlands, tyder alle på et nasjonalt marked. Samtidig tyder det relativt høye importnivået på at massevirke innkjøpt på hjemmemarkedet sett fra kjøpernes side til en viss grad kan erstattes med massevirke innført hovedsakelig fra Sverige, Russland og de baltiske stater. Det erkjennes at prisene som kjøperne kan oppnå for import fra disse landene, kan være et viktig element i prisforhandlingene mellom kjøpere og selgere i Norge. Dette vil til en viss grad kunne påvirke markedsdeltakernes relative forhandlingsstyrke og bør derfor tas i betraktning ved vurdering av markedsdeltakernes faktiske innflytelse på markedet. Det relativt høye importnivået er imidlertid ikke i seg selv grunnlag nok til å konkludere med at Norge og de viktigste eksportlandene tilhører samme marked. De generelle markedsforhold og handelshindringene nevnt ovenfor tatt i betraktning, vil priser og andre forretningsvilkår, som er de viktigste elementene ved avgrensning av et marked, i hovedsak heller bli bestemt av faktorer på hjemmemarkedet.
66. På denne bakgrunn må det trekkes den slutning at de gjeldende konkurransevilkår objektivt sett ikke er tilstrekkelig ensartede i et område større enn Norge, samt muligens visse områder i Sverige som grenser til Norge, til at det kan betraktes som ett geografisk marked. Ettersom det ikke ville påvirke vurderingen i denne saken om de svenske grensetraktene ble regnet som en del av dette markedet, er det derfor tilstrekkelig å vise til Norge som det relevante geografiske marked for massevirke.

1.3. Konkurransbegrensninger

67. Vedtektene for NSF og dets tilsluttede skogeierforeninger og skogeierlag inneholder klausuler om sentral samordning av forretningsvilkårene ved salg av rundvirke og om kontroll av medlemmenes forretningsmessige atferd på distriktsplan. Nærmere bestemt dreier det seg om klausuler som:
- gir NSF rett til å forhandle om priser og rammer for leveringskvantum på vegne av sine medlemmer og fordele dette kvantum mellom medlemmene eller skogeierforeningene,
  - gir NSF eller skogeierforeningene rett til å pålegge sine medlemmer markedsreguleringer, herunder reduksjon eller stans i virkesproduksjonen eller prisutjevning, og
  - forplikter medlemmene til å selge alt sitt salgsvirke til skogeierforeningen i sitt respektive geografiske område.
68. Overvåkningsorganet innser at det høye antallet individuelle skogeiere, de rådende geografiske og topografiske forhold i store deler av Norge og den forholdsvis høye graden av konsentrasjon på kjøpersiden kan gjøre en viss grad av samordning på selgersiden nødvendig for å sikre et fungerende virkesmarked i Norge. Opprettelse av en samvirkestruktur og samordnet omsetning av medlemmenes avvirkning på distriktsplan, i den grad det ikke finnes andre avsetningsmuligheter som kan fylle samme funksjon, innebærer ikke nødvendigvis at konkurransen begrenses. De generelle tjenester som tilbys av NSF-systemet, som rådgivning i skogbruksspørsmål, bistand til avvirkning og utveksling av markedsstatistikk, vil normalt heller ikke ha slik virkning.

69. De aktuelle klausulene går imidlertid betydelig lenger enn dette. Klausulene som gjelder NSF's rett til å forhandle på vegne av sine medlemmer, gir NSF mulighet til å fastsette priser og andre forretningsvilkår, noe som uttrykkelig er forbudt etter artikkel 53 nr. 1 bokstav a). Klausulene om markedsregulering gir NSF og skogeierforeningene mulighet til å begrense produksjonen, noe som er uttrykkelig forbudt etter artikkel 53 nr. 1 bokstav b). Endelig innebærer klausulen om eksklusiv leveringsplikt en geografisk markedsdelingsordning som uttrykkelig er forbudt etter artikkel 53 nr. 1 bokstav c). De enkelte medlemmene av NSF og skogeierforeningene er potensielle konkurrenter på virkesmarkedene, men alle disse klausulene innskrenker klart muligheten for konkurranse innenfor NSF-systemet. De innebærer at den forretningsmessige handlefrihet for NSF-systemets medlemmer begrenses, ikke bare i tilfeller der prisene fastsettes i sentrale forhandlinger eller samordnes på sentralt hold, eller der det pålegges markedsregulerende tiltak, men også som følge av at klausulen om eksklusiv leveringsplikt utelukker enhver mulighet medlemmene har til å benytte markedsføringskanaler utenfor NSF-systemet. Sistnevnte begrensning hindrer også slike alternative markedsføringskanaler i å få tilgang til rundvirke produsert av NSF's medlemmer, som utgjør rundt 75 % av den samlede innenlandske virkesforsyning, og innskrenker dermed deres mulighet til å konkurrere effektivt.
70. Det kunne kanskje hevdes at selv slike klausuler under særlige økonomiske omstendigheter vil kunne bidra til å fremme konkurransen og dermed falle utenfor virkeområdet for artikkel 53 nr. 1, til tross for konkurransebegrensningene nevnt ovenfor. NSF har i den forbindelse særlig pekt på konsentrasjonen på kjøpersiden. Skurtømmermarkedet, som utgjør rundt to tredeler av virkeshandelens verdi, består imidlertid av rundt 600 sagbruk som foretar sine innkjøp hver for seg eller gjennom minst seks større grupperinger. Denne markedsstrukturen tyder ikke på en særdeles stor ubalanse til fordel for kjøperne av skurtømmer. Massevirkemarkedet er på sin side dominert av to innkjøpsorganisasjoner. Det kan imidlertid ikke hevdes at dette i seg selv medfører en så alvorlig ubalanse i markedet at det forsvarer utelukkning av nær all konkurranse mellom leverandørene for å sikre et fungerende massevirkemarked. Strukturene i skurtømmer- og massevirkemarkedene synes derfor ikke å utgjøre særlige økonomiske omstendigheter av en slik art at NSF-systemet i seg selv, og dermed de aktuelle klausulene, kan anses å falle utenfor virkeområdet for artikkel 53 nr. 1.
71. Med hensyn til klausulen om eksklusiv leveringsplikt har NSF hevdet at den ikke utgjør en konkurransebegrensning i henhold til artikkel 53 nr. 1 fordi samarbeidet mellom skogeierne i seg selv er berettiget og klausulen er nødvendig for å sikre NSF-systemets funksjoner og skogeiernes forhandlingsstyrke. Til støtte for dette synet har NSF vist til dommene avsagt av De europeiske fællesskaps domstol i sakene *Coberco*⁽²⁷⁾ og *DLG*⁽²⁸⁾. I de to dommene vurderte EF-domstolen om visse restriksjoner, som ble ansett som nødvendige for å sikre at visse samvirkestrukturer skulle kunne fungere tilfredsstillende, var forenlige med Roma-traktatens artikkel 85 nr. 1.
72. I denne forbindelse merker Overvåkningsorganet seg for det første at NSF's argumenter synes å være knyttet utelukkende til den eksklusive leveringsplikten. Av denne grunn, og fordi det også er andre klausuler som begrenser konkurransen i betydningen av artikkel 53 nr. 1, ville de meldte avtalene være forbudt etter denne bestemmelsen selv om NSF's argumentasjon med hensyn til den eksklusive leveringsplikten skulle bli antatt.
73. Ser man bort fra dette forhold, er NSF's standpunkt til dette spørsmålet etter Overvåkningsorganets syn basert på en uriktig forståelse av den rettspraksis som påberopes. Det er vel etablert i rettspraksis, og det framgår også klart av de to sakene NSF henviser til, at før det kan bli aktuelt å vurdere om en konkurransebegrensende klausul er nødvendig for at en avtale skal kunne ha en tilfredsstillende virkning, vil det måtte fastslås at avtalen i seg selv ikke er av en slik art at den omfattes av forbudet i artikkel 53 nr. 1⁽²⁹⁾. Når det tas stilling til om dette er tilfellet, er det ikke tilstrekkelig å vurdere isolert hvilke mål avtalepartene søker å nå og hvordan det planlagte samarbeidet generelt er oppbygd eller organisert med sikte på å nå disse mål. Det er snarere påkrevd å undersøke samarbeidets egentlige art, idet det blant annet tas hensyn til generelle økonomiske forhold og markedsstrukturen på det aktuelle markedet.⁽³⁰⁾

⁽²⁷⁾ *Coberco* (1995 saml. 4515).

⁽²⁸⁾ *Göttrup Klim mot DLG* (1994 saml. 5641).

⁽²⁹⁾ Se bl.a. *Coöperative Stremsele Kleurselfabriek mot Kommisjonen* (1981 saml. 851, nr. 12-13) og *Dansk Pelsdyreavlerforening mot Kommisjonen* (1992 saml 1931, nr. 78).

⁽³⁰⁾ *Id.*

74. For at NSF-systemet i seg selv skal kunne anses å falle utenfor virkeområdet for artikkel 53 nr. 1, er det derfor ikke tilstrekkelig å komme til at samarbeidet mellom skogeierne er berettiget og at en samvirkestruktur er en berettiget samarbeidsform. Det relevante spørsmål er snarere hvorvidt, på bakgrunn av de rådende økonomiske markedsforhold, et samarbeid mellom skogeiere som representerer 75 % av den innenlandske virkesforsyning, og som medfører begrensninger av deres forretningsmessige handlefrihet av den karakter og av det omfang som de aktuelle vedtektene åpner for, kan anses å være av en slik art at de omfattes av forbudet i artikkel 53 nr. 1. Bare dersom svaret på dette spørsmålet er negativt, vil de forhold som NSF har tatt opp i denne sammenheng, bli relevante. Som det skulle framgå av det som allerede er sagt, må dette spørsmålet etter Overvåkningsorganets mening besvares positivt, særlig på grunn av NSF-systemets framtreddende stilling på det norske virkesmarkedet og konkurransebegrensningenes karakter og omfang.
75. Selv om det framgår av det som er sagt ovenfor at spørsmålet om hvorvidt klausulen om eksklusiv leveringsplikt er nødvendig for at NSF-systemet skal kunne fungere tilfredsstillende, ikke er relevant i denne sammenheng, kan det bemerkes at Overvåkningsorganet i drøftelsen nedenfor om et eventuelt unntak etter artikkel 53 nr. 3 gir uttrykk for den oppfatning at klausulen ikke er nødvendig for å oppfylle de målsetninger som søkes nådd. Dermed ville Overvåkningsorganet, selv om argumentene framsatt av NSF på dette punkt forutsettes å være gyldige i prinsippet, likevel ha kommet til det standpunkt at de ville måtte avvises i denne saken.
76. Med hensyn til betydningen av konkurransebegrensningene bør det til slutt bemerkes at de meldte avtalene inneholder klausuler om prisfastsettelse, markedsdeling og begrensning av produksjonen som er i strid med grunnleggende prinsipper nedfelt i EØS-avtalens konkurranseregler. Videre står NSF-systemet for rundt 75 % av alt tømmer som avvirkes i Norge, tilsvarende en verdi på rundt NOK 2 milliarder årlig. Videre har NSF-systemet en samlet markedsandel, medregnet import, på rundt 70 % av skurtømmermarkedet og 60 % av massevirkemarkedet. På denne bakgrunn må de meldte avtalene anses å ha merkbare konkurransebegrensende virkninger.

1.4. Påvirkning av samhandelen

77. For å avgjøre om artikkel 53 nr. 1 får anvendelse, må det undersøkes om avtalene kan påvirke samhandelen mellom partene i EØS-avtalen i merkbar grad.
78. De meldte avtalene kan ha en direkte virkning på eksporten av rundvirke, ettersom følgen av å begrense produksjonen, påvirke priser eller andre forretningsvilkår innenlands og utelukke salg av rundvirke til andre enn skogeierforeningene, kan være en påvirkning av NSF-medlemmenes vilje eller mulighet til å eksportere. Det erkjennes imidlertid at eksporten fra Norge er forholdsvis lav, bare ca 5 % av samlet avvirkning, og i prinsippet er begrenset til grensetraktene til Sverige og visse kystområder med direkte havnetilgang, slik at slik at følgene av slik påvirkning kan være begrenset.
79. I henhold til rettspraksis ved De europeiske fællesskaps domstol⁽³¹⁾ kan imidlertid prisfastsettelsen for et halvfabrikat som normalt ikke eksporteres ut av den aktuelle regionen, likevel påvirke samhandelen mellom medlemsstatene dersom dette produktet utgjør råvaren for et annet produkt som markedsføres andre steder i Fællesskapet. I denne saken gir de meldte avtalene NSF og skogeierforeningene mulighet til å påvirke priser og andre forretningsvilkår for massevirke og skurtømmer. Massevirke og skurtømmer er halvfabrikater brukt som basisråvarer i produksjonen av viktige norske eksportvarer som papir, tremasse og sagtømmer. De meldte avtalene kan derfor påvirke handelsstrømmene for varer i senere ledd i produksjonskjeden innenfor EØS.
80. De meldte avtalene kan også få følger for importen av rundvirke. Når NSF og skogeierforeningene kan påvirke prisene og tilgangen på rundvirke for de industrielle kjøperne i Norge, har dette en direkte innvirkning på industriens behov for å importere rundvirke til produksjon av varer i senere ledd i produksjonskjeden. At tilgangen på innenlandsk massevirke påvirker importen, illustreres av markedsituasjonen i 1994, da avvirkningen og dermed tilgangen på innenlandsk virke ble redusert, og importen ble mer enn fordoblet på ett år.

⁽³¹⁾ Se bl.a. BNIC II (1987, saml. 4789).

81. Overvåkningsorganet har i sin såkalte "bagatellkunngjøring"⁽³²⁾ angitt hvilke generelle retningslinjer som følges ved vurdering av når slik påvirkning eller mulig påvirkning av samhandelen anses å være merkbar. Som beskrevet ovenfor (se avsnitt 1.2.2.), er Overvåkningsorganet av den mening at Norge utgjør et atskilt geografisk marked for de aktuelle varene. Ettersom de meldte avtalene omfatter hele dette geografiske markedet og en vesentlig del av de berørte varene, vil de relevante markedsandeler klart overstige de 5 % som er angitt i kunngjøringen. Selv om den videst mulige definisjonen av det relevante marked, som foreslått av NSF, hadde blitt antatt, noe som muligens ville føre til at NSF-systemets markedsandel ville falle under 5 %, ville omsetningsgrensen på 300 millioner ECU angitt i kunngjøringen likevel være overskredet. NSF har oppgitt at størstedelen av de enkelte skogeiernes omsetning er knyttet til annen virksomhet enn virkeshandel, og at skogei foreningene utøver virksomhet i form av en rekke støttetjenester. Med utgangspunkt i virkesomsetningen gjennom NSF-systemet kan det derfor antas at foretakene som deltar i NSF-systemet, har en samlet omsetning på over 300 millioner ECU.
82. Det må derfor, på bakgrunn av de meldte avtalenes betydelige innvirkning på det relevante marked og de berørte foretakenes sammenlagte størrelse, trekkes den slutning at de meldte avtalene kan påvirke samhandelen i betydningen av artikkel 53 nr. 1.

2. Artikkel 53 nr. 3

83. For å oppnå unntak fra forbudet i artikkel 53 nr. 1, må innsenderen av anmodningen godtgjøre at avtalene det gjelder, bidrar til å bedre produksjonen eller fordelingen av varene eller til å fremme den tekniske eller økonomiske utvikling, samtidig som de sikrer at en rimelig andel av fordelene ved dette kommer forbrukerne til gode. For å kunne betegnes som slike fordelere, må de objektive forbedringer som oppnås, veie opp for de negative følgene for konkurransen⁽³³⁾. Videre må restriksjonene i avtalene være absolutt nødvendige for å nå disse mål, og avtalene må ikke gi de berørte foretakene mulighet til å utelukke konkurranse for en vesentlig del av de varer det gjelder. Etter Overvåkningsorganets mening er det ikke godtgjort at de meldte avtalene oppfyller noen av disse vilkårene.
84. Det bør som et utgangspunkt bemerkes at felles fastsettelse av priser eller priskomponenter gjennom et system med enhetlige priser ved levering for hele landet, uavhengig av avtakerbedriftens beliggenhet, samt produksjonsbegrensninger og markedsdeling mellom konkurrerende foretak normalt anses å være i strid med selve prinsippene for konkurranse, ettersom forholdet mellom tilbud og etterspørsel blir kunstig påvirket, og slike restriksjoner kan bare unntas under særlige omstendigheter. De meldte vedtektene inneholder bestemmelser som medfører eller muliggjør alle disse restriksjonene.

2.1. Fordeler ved avtalene

85. Ifølge NSF bidrar samarbeidet mellom skogeierne i NSF-systemet til å bedre produksjonen og fordelingen av rundvirke i Norge. Samarbeidet er særlig viktig for å sikre skogindustrien jevn levering til riktig tid av rundvirke av tilstrekkelig god kvalitet. Videre bidrar samarbeidet til effektiv avvirkning og transport og til bedret virkeskvalitet gjennom tiltak truffet på drifts-, avvirknings- og distribusjonsnivå. På grunn av det store antallet individuelle skogeiere og de rådende geografiske og topografiske forhold i Norge ville virkeshandelen bli mye mindre effektiv og betydelig dyrere for industrien uten slikt samarbeid mellom skogeierne.
86. Videre hevder NSF at samarbeidet har positive virkninger fordi det bidrar til å verne om miljøet og til en bærekraftig utvikling av skogressursene. For skogeiere i utkantstrøk er det dessuten en fordel at det anvendes ett prissystem innenfor de ulike distriktene, ettersom dette delvis veier opp for ulempene ved en slik beliggenhet, særlig når det gjelder produksjonskostnader. Dette hevdes igjen å bidra til å fremme politiske mål, herunder balansert utnyttelse av skogressursene og utvikling av miljøvennlige verdier, samt til å øke skogbruksnæringens bidrag til sysselsetting og økonomisk aktivitet i alle deler av landet.

⁽³²⁾ Kunngjøring fra EFTAs overvåkningsorgan om avtaler av mindre betydning som ikke kommer inn under EØS-avtalens artikkel 53 nr. 1 (EFT nr. L 153 av 18.6.1994, s. 32, og EØS-tillegget til EF-tidende nr. 15 av 18.6.1994, s. 31), endret ved kunngjøring fra EFTAs overvåkningsorgan om ajourføring av kunngjøringen om avtaler av mindre betydning av 12. januar 1994 (EFT nr. C 281 av 26.9.1996, s. 20 og EØS-tillegget til EF-tidende nr. 43 av 26.9.1996, s. 10).

⁽³³⁾ Se bl.a. *Consten og Grundig mot Kommisjonen* (1966 saml. 348).

87. Overvåkningsorganet ser ingen grunn til å tvile på at NSF-systemet som helhet kan gi visse fordeler, sett på bakgrunn av den norske skogbruksnærings særlige struktur og måten NSF-systemet drives på. Det er imidlertid tvilsomt om følgene av å begrense skogeiernes rolle som økonomiske markedsdeltakere i seg selv kan anses å bedre den økonomiske effektivitet og dermed bidra til å bedre produksjonen eller fordelingen av varer eller til å fremme den tekniske eller økonomiske utvikling i betydningen av artikkel 53 nr. 3. Tvert om kan det være grunn til å anta at denne type begrensninger reduserer den økonomiske effektivitet.
88. Ut over disse generelle bemerkninger må det ved vurdering av de mulige fordelene ved NSF-systemet som helhet, ikke mistes av syne at det spørsmål som skal vurderes, er om konkurransebegrensningene i de meldte vedtektene bidrar til objektive fordeler som veier opp for de negative følgene for konkurransen. Dette innebærer at de mulige fordelene ved NSF-systemet som helhet, i motsetning til fordeler som er en direkte virkning av selve de konkurransebegrensende klausulene, bare er relevante i den utstrekning disse klausulene er nødvendige for at NSF-systemet i seg selv kan fungere.
89. De begrensninger som skal undersøkes, kan inndeles i to kategorier. Den første gjelder muligheten for sentral samordning av medlemmenes næringsvirksomhet, herunder fastsettelse av priser og andre forretningsvilkår. Den andre gjelder kontrollen med medlemmenes forretningsmessige atferd på distriktsplan, særlig den enkelte skogeiers plikt til å selge alt sitt virke gjennom skogeiernes forbund, samt muligheten til å iverksette markedsreguleringstiltak.

2.1.1. Sentral samordning

90. Muligheten for sentral samordning av NSF-medlemmenes markedsatferd er hovedsakelig basert på § 6 og 7 i vedtektene for NSF, som bemyndiger NSF til å forhandle om priser, kvantum og andre forretningsvilkår samt til å vedta landsomfattende markedsreguleringstiltak. Selv om det ikke har funnet sted sentrale prisforhandlinger siden 1994, vedtok NSF bindende retningslinjer for de regionale prisforhandlingene i 1995. Fullmakten til markedsregulering og muligheten til å yte økonomisk bistand til skogeiernes foreninger i vanskeligheter synes ikke å ha vært benyttet.
91. Klausulene om prisforhandlinger gir NSF mulighet til å fastsette priser og andre forretningsvilkår for samtlige medlemmers salg av rundvirke. Det kunne kanskje hevdes at sentralt fastsatte priser og andre forretningsvilkår fremmer en stabil virkeshandel. På samme måte kunne NSF's fullmakt til markedsregulering hevdes å bidra til å opprettholde et fungerende marked under særlige forhold som f.eks. naturkatastrofer. En eventuell anvendelse av disse klausulene vil imidlertid kunne føre til at enhver konkurranse mellom de enkelte medlemmene av NSF og mellom skogeiernes foreninger utelukkes. De mulige fordelene ved disse klausulene er ikke av en slik art at de oppveier de negative følgene for konkurransen, og kan derfor ikke anses som forbedringer i betydningen av artikkel 53 nr. 3.

2.1.2. Kontroll med medlemmenes næringsvirksomhet på distriktsplan

92. Ved siden av angitte formål som å iverksette markedstiltak når det er nødvendig og å få medlemmene til å opptre samlet, er kontrollen med medlemmenes næringsvirksomhet på distriktsplan i hovedsak basert på to klausuler: skogeiernes plikt til å selge alt rundvirke til skogeiernes forening, og skogeiernes forenings rett, enten av eget tiltak eller etter vedtak i NSF, til å pålegge medlemmene å redusere eller stanse avvirkingen eller leveringen av rundvirke, og til å utjevne prisene som betales til medlemmene.

Eksklusiv leveringsplikt

93. De påståtte fordelene forbundet med plikten til å selge virke til skogeiernes foreninger kan inndeles i to kategorier. Den første omfatter alle påståtte fordeler ved NSF-systemet som helhet, som angitt i nr. 85 og 86 ovenfor, med den begrunnelse at klausulen om eksklusiv leveringsplikt er nødvendig for å sikre at NSF-systemet kan fungere. Den andre kategorien gjelder fordeler som NSF anser å være en direkte virkning av selve klausulen.

94. Med hensyn til første kategori er det ikke godtgjort at klausulen om eksklusiv leveringsplikt, slik den er meldt, faktisk er nødvendig for NSF-systemets eksistens og dermed bidrar til fordelene ved dette systemet. NSF har riktignok hevdet at dersom denne klausulen fjernes, vil det kunne føre til at leveransene gjennom NSF-systemet reduseres, noe som igjen vil svekke skogeierforeningenes næringsgrunnlag, ettersom deres virksomhet i hovedsak er basert på levering av et bestemt kvantum rundvirke fra medlemmene. Det er imidlertid ikke godtgjort at det ville eller sannsynligvis ville finne sted en avgjørende svekkelse av NSF-systemets næringsgrunnlag dersom klausulen om eksklusiv leveringsplikt ble endret eller fjernet, og heller ikke at en slik svekkelse ville eller sannsynligvis ville føre til at de påståtte fordelene ved NSF-systemet bortfaller. Selv om det går ut fra at NSF-systemet som helhet vil kunne anses å gi den type fordeler som kreves for et unntak etter artikkel 53 nr. 3, ser Overvåkningsorganet derfor ingen grunn til å trekke den slutning at klausulen om eksklusiv leveringsplikt i seg selv bidrar til disse fordelene i vesentlig grad.
95. Med hensyn til den andre kategorien påståtte fordeler påpeker NSF at klausulen motsvarer medlemmenes rett til å selge alt sitt salgsvirke til den aktuelle skogeierforeningen, og at dette er en form for sikkerhet som fremmer virkesforsyningen generelt og sikrer leveringer også fra skogeiere i utkantstrøk. Det hevdes videre at dersom denne klausulen fjernes, vil det begrense skogeierforeningenes mulighet til å sikre bindende leveringsavtaler og svekke deres forhandlingsstyrke overfor de industrielle kjøperne.
96. Hva det første argumentet angår, gir retten til å levere ikke en tilsvarende rett til en bestemt pris for skogeieren. Mens skogeierforeningens plikt til å kjøpe rundvirke, er en plikt til å kjøpe til en pris den selv bestemmer, er skogeierens plikt til å selge virket en plikt til å selge til en pris bestemt av motparten i handelen, nemlig skogeierforeningen. Det er dermed ingen likevekt mellom partenes plikter. Forsyningen av rundvirke vil, som rimelig er, i hovedsak avhenge av prisen som skogeierforeningen tilbyr. Retten til å levere vil derfor ikke nødvendigvis i seg selv fremme forsyningen, selv ikke fra utkantstrøk.
97. Selv om en skogeierforening, i hvert fall til en viss grad, vil kunne bedre sine muligheter til å beregne tilgangen på leveranser ved å sikre at det ikke finnes konkurranse om medlemmenes virkesforsyning, er denne type usikkerhet som følge av konkurranstrykk en del av all ordinær forretningsvirksomhet. Det kan derfor ikke anses å være en objektiv fordel at denne usikkerheten fjernes⁽³⁴⁾.
98. Med hensyn til ønsket om å opprettholde skogeierforeningenes forhandlingsstyrke er det, på bakgrunn av strukturene særlig i skurtømmermarkedet, tvilsomt om dette overhodet kan anses som en objektiv fordel i betydningen av artikkel 53 nr. 3. Selv om dette var tilfellet, synes klausulen om eksklusiv leveringsplikt å være av relativt liten betydning i denne sammenheng.
99. Skogeierforeningens forhandlingsstyrke overfor de industrielle kjøperne bestemmes dels av de kvanta, kvaliteter og leveringstider den kan tilby, og dels av de alternative leveringskilder kjøperen har tilgang til. Med hensyn til levering fra skogeierforeningens medlemmer er kvantum, kvalitet og leveringstid fastsatt i den enkelte kontrakt. Selv om den eksklusive leveringsplikten kan ha en viss innflytelse på hvor beredt medlemmene er til å inngå slike kontrakter, er det selve vilkårene som tilbys, som er viktigst med hensyn til å sikre kontraktene. Forutsatt at disse vilkårene er konkurransedyktige i områder der skogeierforeningene møter konkurranse fra alternative avsetningskanaler, vil antallet kontrakter ikke bli redusert. Ettersom det ikke alltid er tilgang på leveranser fra alternative avsetningskanaler og fordi skogeierforeningene står i en særstilling på grunn av sin relative størrelse og evne til å yte tilleggstjenester, herunder samordning av transport, er det sannsynlig at skogeierforeningene fortsatt vil være industriens viktigste forsyningskilde. Eksistensen av klausulen om eksklusiv leveringsplikt kan derfor bare i begrenset grad anses å være avgjørende for skogeierforeningens relative forhandlingsposisjon overfor industrien.
100. Når det gjelder de negative følgene for konkurransen, følger det av klausulens natur at den begrenser muligheten for konkurranse mellom medlemmene og effektivt hindrer markedsdeltakere utenfor NSF i å få tilgang til store deler av virkesforsyningen. I praksis er den til hinder for at det enkelte NSF-medlem til enhver tid kan benytte alternative avsetningskanaler for sitt rundvirke. De enkelte

⁽³⁴⁾ Se bl.a. *Consten og Grundig mot Kommisjonen* (1966 saml. 348).

medlemmene har bare to måter å reagere på dersom skogeierforeningen ikke anses å tilby konkurransedyktige vilkår: de kan enten unnlate å avvirke eller forlate organisasjonen. Det første alternativet kan føre til at virkesforsyningen til markedet blir mindre enn optimal, og dersom mange skulle velge en slik utvei, ville det kunne føre til en betydelig nedgang i forsyningen.

101. Med hensyn til det andre alternativet kan det bemerkes at skogeierforeningene har en nøkkelstilling når det gjelder tjenester av stor betydning for den enkelte skogeier, som f.eks. rådgivning, avvirkning, finansiering og transport. Videre har et medlem som melder seg ut, ikke krav på noen andel av skogeierforeningens formue, og vedtektene gir ingen rett til gjeninnmelding. Disse forhold, sammen med mindre håndfaste bindinger som f.eks. tradisjoner og gruppepress i lokalsamfunnet, kan gjøre medlemmene tilbakeholdne med å melde seg ut av organisasjonen for å selge virke gjennom alternative avsetningskanaler. Dette vil igjen begrense disse kanalenes mulighet til å skape et reelt konkurransetrykk, noe som kan ha til følge at ineffektive distribusjonsstrukturer opprettholdes.
102. Ut fra drøftelsen ovenfor er det ikke grunnlag for å trekke den slutning at klausulen om eksklusiv leveringsplikt bidrar vesentlig til å fremme virkesforsyningen, sikre leveranser til industrien eller opprettholde en rimelig likevekt mellom kjøpere og selgere på virkesmarkedet, eller til noen annen angivelig fordel. På den annen side har klausulen klare negative følger for konkurransen, ved at den både begrenser NSF-medlemmenes mulighet til å konkurrere og utelukker forsyning til markedsdeltakere utenfor NSF. Videre kan den føre til at ineffektive produksjons- og distribusjonsstrukturer opprettholdes. Alt tatt i betraktning kan derfor klausulen om eksklusiv leveringsplikt, slik den er meldt, ikke anses å gi den type fordeler som kreves for et unntak etter artikkel 53 nr. 3.

Markedsregulering

103. Klausulen om markedsregulering er ifølge NSF utelukkende beregnet på ekstraordinære situasjoner, f.eks. omfattende stormfelling, der det er opprettet et samarbeid med de ansvarlige nasjonale myndigheter. Det hevdes derfor at klausulen ikke har noen praktisk betydning for konkurransen på virkesmarkedet.
104. Iverksettelse av markedsreguleringstiltak i forbindelse med naturkatastrofer kan være nødvendig for å unngå sammenbrudd i markedet og dermed medføre den type fordeler som kreves for et unntak etter artikkel 53 nr. 3. Videre vil det sannsynligvis være i forbrukernes interesse at det opprettholdes et fungerende marked også i slike situasjoner.

2.2. Nødvendigheten av de konkurransebegrensende klausulene

105. Som vist i avsnitt 2.2.1, kan den sentrale samordningen av skogeierne gjennom NSF-systemet i seg selv ikke anses å gi de objektive fordeler som kreves for et unntak etter artikkel 53 nr. 3. Videre er det ikke klart at det er noen sammenheng mellom de mulige fordelene ved NSF-systemet som sådant og klausulene om slik sentral samordning. I denne sammenheng bemerkes det at selve NSF-systemet, som ifølge NSF bidrar til å sikre et effektivt virkesmarked, ville fungere uten at de aktuelle klausulene anvendes i praksis. Selv om den sentrale samordningen knyttet til disse klausulene hadde gitt den type fordeler som kreves, er det altså ikke godtgjort at de er absolutt nødvendige for å oppnå disse fordelene.
106. Med hensyn til klausulen om eksklusiv leveringsplikt er det ikke godtgjort at denne klausulen i seg selv har bidratt til å bedre produksjonen eller fordelingen av varer eller til å fremme den tekniske eller økonomiske utvikling. Selv om dette hadde vært tilfellet, ville det imidlertid være vanskelig å se hvordan medlemmenes ufravikelige plikt til å selge alt sitt virke gjennom sine respektive skogeierforeninger, ville kunne anses å være absolutt nødvendig for å oppnå de fordeler som NSF hevder er resultatet av denne klausulen. Av de påståtte fordelene er de to viktigste å sikre at NSF-systemet skal kunne fungere som forutsatt (og dermed å bidra til de mulige fordelene ved systemet som helhet), og å opprettholde en viss likevekt overfor de industrielle kjøperne på det norske virkesmarkedet, formodentlig for å sikre et fungerende marked.

107. Som fastslått ovenfor, er det ikke godtgjort at klausulen om eksklusiv leveringsplikt faktisk er nødvendig for NSF-systemets eksistens, og klausulen kan derfor ikke anses som en konkurransebegrensning som er absolutt nødvendig for å oppnå de påståtte fordelene ved dette systemet. Den eksklusive leveringsplikten er bare én av flere faktorer som kan bidra til NSF-systemets forhandlingsstyrke, og er derfor av begrenset betydning med hensyn til å nå dette mål. Selv om det ble betraktet som en objektiv fordel å opprettholde markedsbalansen, noe som i det minste for skurtømmermarkedet er meget tvilsomt, ville medlemmenes ufravikelige plikt til å selge sitt virke gjennom NSF-systemet derfor neppe kunne anses som absolutt nødvendig for å oppnå denne angivelige fordel.
108. Det må derfor trekkes den slutning at selv om de påkrevde objektive fordeler hadde vært til stede, ville det ikke være godtgjort at den eksklusive leveringsplikten er absolutt nødvendig for å oppnå slike fordeler.
109. Endelig er det med hensyn til klausulen om markedsregulering på distriktsplan ikke nevnt i selve klausulen at naturkatastrofer er det eneste kriterium for å iverksette markedsregulerende tiltak. Det er derfor ingenting som kan hindre en skogeierforening i å benytte denne klausulen til å begrense produksjonen og dermed påvirke markedsprisene på rundvirke selv under normale forhold. Klausulen har dermed en rekkevidde som ikke står i forhold til det begrensede formål som er angitt, nemlig å lette skadevirkningene av naturkatastrofer på virkesmarkedene. Den kan derfor ikke anses å være absolutt nødvendig for å nå dette mål.

2.3. Utelukking av konkurranse

110. Muligheten til sentral samordning av priser, produksjon og andre forretningsvilkår på nasjonalt plan samt fullmakten til markedsregulering og den eksklusive leveringsplikt på distriktsplan innebærer at konkurranse faktisk utelukkes innenfor NSF-systemet, og kan ha til følge at andre leverandørers muligheter til å konkurrere aktivt innskrenkes. NSF-systemet, som står for rundt 75 % av både massevirke- og skurtømmerforsyningen, er den desidert største virkesleverandøren i Norge. Det har en andel, medregnet import, på rundt 60 % av massevirkemarkedet og 70 % av skurtømmermarkedet. Forhandlingsstyrken overfor kjøperne er kanskje begrenset, særlig på massevirkemarkedet, der kjøpersiden er svært konsentrert og har mulighet til å erstatte en vesentlig del av NSF-systemets leveranser med import. Slik systemet nå er oppbygd, er imidlertid virksom konkurranse på leverandørsiden praktisk talt umulig. På dette grunnlag må avtalene, slik de er meldt, anses å gi NSF og foretakene som deltar i NSF-systemet, mulighet til å utelukke konkurranse for en vesentlig del av de varer det gjelder. Selv om de øvrige vilkår var oppfylt, ville det derfor ikke kunne innrømmes unntak etter artikkel 53 nr. 3 -

GJORT DETTE VEDTAK:

Artikkel 1

De meldte vedtektene for NSF, normalvedtektene for skogeierforeninger og normalvedtektene for skogeierlag er i strid med EØS-avtalens artikkel 53 nr. 1, i den utstrekning de:

- gir NSF rett til å forhandle om priser og rammer for leveringskvantum på vegne av sine medlemmer og fordele dette kvantum mellom medlemmene eller skogeierforeningene,
- gir NSF og skogeierforeningene rett til å pålegge sine medlemmer markedsreguleringer, herunder reduksjon eller stans i virkesproduksjonen eller prisutjevning, og
- forplikter medlemmene til å selge alt sitt salgsvirke til skogeierforeningen i sitt respektive geografiske område.

Artikkel 2

Et unntak etter EØS-avtalens artikkel 53 nr. 3 for de meldte avtalene nevnt i artikkel 1 avslås.

Artikkel 3

De berørte foretakene skal bringe overtredelsen nevnt i artikkel 1 til opphør umiddelbart og skal avstå fra å treffe noe tiltak med tilsvarende formål eller virkning.

Artikkel 4

Dette vedtak er rettet til:

Norges Skogeierforbund	Agder Skogeigarlag
Haldenvassdragets Skogeierforening	Rogaland Skogeigarlag
Nedre Glommen Skogeierforening	Hordaland Skogeigarlag
Glommen Skogeierforening	Sogn og Fjordane Skogeigarlag
Trysselfvassdragets Skogeierforening	Møre og Romsdal Skogeigarlag
Mjøsen Skogeierforening	Sør-Trøndelag Skogeierforening
Drammensdistriktets Skogeierforening	Inn-Trøndelag Skogeierforening
Vestfold-Lågen Skogeierforening	Namdal Skogeierforening
Telemark Tømmersalgslag	Nordland Skogeierforening
Nidarå Tømmersalgslag	Troms Skogeierforening

Dette vedtak har gyldighet i engelsk og norsk språkversjon.

For EFTAs overvåkningsorgan

Knut Almestad

President

VEDTAK I EFTAS OVERVÅKNINGSORGAN NR. 121/97/COL 97/EØS/43/02
av 24. april 1997
om behandling i henhold til EØS-avtalens artikkel 53
av sak COM 020.0130 - TFB

(gyldig bare i engelsk og norsk språkversjon)

EFTAS OVERVÅKNINGSORGAN HAR -

under henvisning til avtalen om Det europeiske økonomiske samarbeidsområde (EØS-avtalen), særlig protokoll 21 artikkel 1,

under henvisning til protokoll 4 kapittel II i avtalen mellom EFTA-statene om opprettelse av et overvåkningsorgan og en domstol (overvåknings- og domstolsavtalen), særlig artikkel 3 nr. 1,

under henvisning til anmodningen om negativattest og meldingen med sikte på unntak framlagt av Treforedlingsindustriens Bransjeforening i henhold til protokoll 4 kapittel II artikkel 2, 4 og 5 i overvåknings- og domstolsavtalen,

under henvisning til EFTAs overvåkningsorgans vedtak av 3. juli 1996 om å ta denne saken opp til formell behandling,

etter å ha gitt de berørte foretak, samt andre fysiske eller juridiske personer med tilstrekkelig interesse, anledning til å gjøre kjent sine synspunkter på innsigelsene reist av EFTAs overvåkningsorgan i formell innvending av 3. juli 1996 i samsvar med bestemmelsene i protokoll 4 kapittel II artikkel 19 nr. 1 og 2 i overvåknings- og domstolsavtalen og kapittel IV i samme protokoll,

etter samråd med Den rådgivende komité for konkurransesaker, og

ut fra følgende betraktninger:

I. De faktiske forhold

1. Meldingen

1. Treforedlingsindustriens Bransjeforening (TFB) meldte 22. februar 1996 på vegne av sine medlemmer en geografisk markedsdelingsavtale for kjøp av rundvirke og sagflis i Norge av 22. januar 1986 (virkesfordelingsavtalen), med anmodning om negativattest eller unntak fra EØS-avtalens artikkel 53. Selv om det ikke var fastsatt noen dato for avtalens utløp i selve avtalen, var den ifølge meldingen formelt ikke lenger i kraft⁽¹⁾. En revidert markedsdelingsavtale vedtatt av TFBs årsmøte 25. mars 1996, som erstatter den tidligere avtalen, ble framlagt for Overvåkningsorganet 26. mars 1996.
2. Opprinnelig omfattet meldingen også en underhåndsavtale mellom TFBs medlemsbedrifter som ga TFB rett til å forhandle om priser og andre forretningsvilkår for massevirke på vegne av sine medlemmer i sentrale prisforhandlinger med skogeiersammenslutningene. Den del av meldingen som gjaldt denne avtalen, ble imidlertid tilbakekalt av partene i et brev til Overvåkningsorganet av 16. september 1996, der det oppgis at TFBs medlemmer har besluttet ikke å samarbeide gjennom TFB med hensyn til slike prisforhandlinger. Partene har senere bekreftet skriftlig at det ikke forekommer noe slikt samarbeid om landsomfattende priser eller andre forretningsvilkår mellom TFBs medlemmer i forbindelse med kjøp av rundvirke eller sagflis. På bakgrunn av denne utviklingen vil Overvåkningsorganet ikke ta ytterligere saksbehandlingsskritt med hensyn til denne delen av meldingen.

2. Partene

2.1. TFB

3. TFB er et samarbeidsforum for alle bedrifter i norsk treforedlingsindustri (se nedenfor), blant annet med hensyn til innkjøp av trebaserte råvarer til industrien. I henhold til vedtektene har TFB til formål å ivareta medlemsbedriftenes felles interesser, å virke som et forum for felles interesser med hensyn til virkesomsetning, returpapir og lignende, og å samarbeide med andre bransjeorganisasjoner.
4. En del av TFBs virksomhet har tradisjonelt vært knyttet til prisforhandlinger i forbindelse med treforedlingsindustriens innkjøp av massevirke og sagflis, samt fordeling av virke og flis mellom medlemsbedriftene gjennom virkesfordelingsavtalen. Selve innkjøpskontraktene inngås imidlertid av medlemmene selv, enten hver for seg eller gjennom felles innkjøpsorganisasjoner.
5. TFB ledes av en generalforsamling og et styre. I praksis utføres imidlertid det vesentligste av TFBs virksomhet i arbeidsutvalg som er nedsatt av generalforsamlingen eller styret, der medlemmene er representert.
6. Virkesutvalget er ansvarlig for spørsmål knyttet til forsyning av massevirke og sagflis til medlemsbedriftene i TFB. Virkesutvalget blir av TFB beskrevet som et forum for å drøfte gjennomføringen av den meldte avtalen samt politiske spørsmål som bl.a. næringspolitikk og infrastruktur.

2.2. Medlemsbedriftene i TFB⁽²⁾

7. *Borregaard Industries Ltd* (Borregaard), med en omsetning på 3,155 milliarder NOK, er kjemidivisjonen i Orkla-konsernet, som har en totalomsetning på 20,8 milliarder NOK. Gruppens treforedlingsbedrifter (papir og tremasse) omfatter bl.a. Hellefos i Hokksund og Vafos i Kragerø.
8. *M. Peterson & Søn AS*, morselskapet i Peterson-gruppen, har virksomhet innen papirindustrien med en omsetning i 1995 på 3,39 milliarder NOK. Peterson Moss AS, den eneste virkesforbrukende bedriften i konsernet, produserer kraftliner og har en omsetning på 852 millioner NOK.

⁽¹⁾ I et brev til Overvåkningsorganet fra Østfoldtømmer ANS, en innkjøpsorganisasjon som representerer flere av TFBs medlemmer, datert 2. november 1995, ble det opplyst at avtalen ville utløpe 31. desember 1995.

⁽²⁾ Den oppgitte omsetning er for 1994 dersom ikke annet er angitt. Medlemsbedriftene som er oppført, er TFBs viktigste virkesforbrukende medlemmer.

9. *Norske Skogindustrier ASA* (Norske Skog) er den største treforedlingsbedriften i Norge, med en omsetning på 9,17 milliarder NOK. Den største eiergruppen er skogeiersammenslutningene, som kontrollerer 30 % (36 %)⁽³⁾ av selskapets aksjer. De største virkesforbrukende avdelingene er Nordenfjeldske Treforedling, Follum og Saugbrugsforeningen, som i hovedsak produserer papir, og Tofte Industrier og Folla CTMP, som i hovedsak produserer cellulose.
10. *AS Egelands Verk* har virksomhet innen treforedling og mekanisk verkstedindustri og hadde i 1995 en omsetning på 46 millioner NOK.
11. *Hunfos Fabrikker AS* (Hunfos) produserer hovedsakelig papir og trefiberplater, med en omsetning i 1995 på 859 millioner NOK.
12. *Rena Karton AS* produserer ulike kartongkvaliteter, med en omsetning på 296 millioner NOK.
13. *Fritzøe Fiber AS* er et heleid datterselskap av Laagen Skogindustrier AS⁽⁴⁾. Det produserer tremasse og, i begrenset omfang, elektrisk kraft. Fritzøe hadde i 1995 en omsetning på 209 millioner NOK.
14. *Rygene-Smith & Thommesen AS* (Rygene) produserer tremasse, med en omsetning på 126 millioner NOK i 1995.
15. *A/S Union* har virksomhet hovedsakelig innen papirproduksjon, produksjon av elektrisk kraft og forretningseiendom, med en omsetning i 1995 på 1,25 milliarder NOK. Norske Skog eier 57,4 % (47,8 %)⁽⁵⁾ av aksjene i A/S Union.

3. Avtalen

16. Virkesfordelingsavtalen er en avtale innenfor rammen av TFB mellom TFBs medlemsbedrifter. Prinsippet i avtalen er at den enkelte aktør innen treforedlingsindustrien kjøper rundvirke og sagflis fra sitt "naturlige oppland", avgrenset ut fra geografisk nærhet til industrianleggene og til egne skoger. På grunnlag av en kvotefordeling som tidligere ble fastsatt av norske myndigheter, er medlemsbedriftene inndelt i grupper innenfor fire geografiske innkjøpsområder som vist i tabell 1 nedenfor. Tre av områdene er tildelt en kvote etter en fast prosentfordeling av den samlede norske forsyningen av rundvirke og flis til disse områdene. Innkjøpsområde Nord inngår ikke i denne fordelingsordningen. I henhold til avtalen skal andelen som tildeles den enkelte bedrift, fastsettes ved avtale mellom bedriftene i hvert innkjøpsområde.

Tabell 1. Fordeling av rundvirke og sagflis på innkjøpsområder⁽⁶⁾

Innkjøpsområde	De viktigste deltakerbedriftene	Kvotefordeling
Område Øst	Saugbrugsforeningen (Norske Skog), Peterson og Borregaard (felles innkjøp gjennom Østfoldtømmer), Rena Karton	39,64 %
Område Vest	Tofte Industrier og Follum (Norske Skog) og Union (felles innkjøp gjennom Norsk Virke), Hellefos og Vafos (Borregaard), Fritzøe Fiber	51,60 %
Område Sør	Egelands Verk, Rygene, Hunfos	8,76 %
Område Nord	Nordenfjeldske Treforedling og Folla CTMP (Norske Skog) (felles innkjøp gjennom Norsk Virke)	ingen kvote

17. Den geografiske avgrensningen av hvert innkjøpsområde har ifølge TFB fått økt vekt i de senere år, slik at den faste kvotefordelingen av den samlede virkesforsyningen i praksis har fått mindre betydning.

⁽³⁾ Andel av stemmerettene i prosent.

⁽⁴⁾ Meldingen inneholder ingen opplysninger om Laagen Skogsindustrier AS.

⁽⁵⁾ Andel av stemmerettene i prosent.

⁽⁶⁾ Tabellen er utarbeidet på grunnlag av opplysninger framlagt av TFB.

18. Den reviderte avtalen er en noe forenklet utgave av den tidligere virkesfordelingsavtalen. Som tittelen antyder, gjelder avtalen samarbeid om fordeling av norsk rundvirke og flis av bartre mellom alle TFBs virkesforbrukende medlemmer. Det erklærte formål med avtalen er å sikre en rasjonell logistikk av tilgjengelig norsk rundvirke og flis i det norske markedet. Den reviderte avtalen er basert på den kvotefordeling og geografiske inndeling som gjaldt etter den tidligere virkesfordelingsavtalen. Bortsett fra noen få mindre tilpasninger er de geografiske områdene uforandret. Det er imidlertid ingen uttrykkelig henvisning til kvotefordelingen mellom de enkelte innkjøpsområdene i den nye avtalen.
19. Avtalen inneholder visse bestemmelser om fordeling av rundvirke og sagflis innenfor innkjøpsområdene. I kommuner der det er mer enn én virkeskjøper, opprettholdes den nåværende virkesfordelingen "på kort sikt". Det er imidlertid et uttrykt mål å foreta en omfordeling av kommunene mellom de ulike virkeskjøperne med sikte på en "mest mulig rasjonell logistikk". For sagflis skal bedriftenes tradisjonelle leverandører opprettholdes.
20. Avtalen fastsetter for øvrig at problemer med midlertidige svingninger i tilbud eller etterspørsel skal forsøkes løst av TFBs medlemmer etter drøftinger i virkesutvalget. Avtalen skal vurderes årlig i TFBs styre.
21. Det er ikke opprettet noen struktur for den løpende gjennomføring eller håndheving av avtalen, bortsett fra muligheten til å drøfte og avtale tiltak med hensyn til forsyningen av massevirke og sagflis i virkesutvalget. Avtalen fastsetter heller ingen samordning av transport eller annen logistikkvirksomhet.

4. Produktet

22. Et grunnleggende særtrekk ved tømmer er den lange produksjonstiden fra spiren plantes til det økonomisk mest gunstige tidspunktet for avvirkning. Dette kan i de nordiske land ta hele 70 til 100 år for fullvokst skurtømmer. I prinsippet vil kvaliteten og dermed verdien på skogen, inntil en viss grense, øke med alderen. Normalt er det derfor mulig for den enkelte skogeier å "lagre" tømmeret på rot, uten at verdien settes på spill.
23. Rundvirke kan betegnes som et halvfabrikata i produksjonen av trebaserte varer som papir, papp og skurtømmer. Den delen av virket som er av best kvalitet, selges hovedsakelig som skurtømmer til sagbruks- og trevareindustrien (heretter kalt sagbruk), mens resten for det meste selges som massevirke til treforedlingsindustrien. En mindre andel av virket brukes til oppvarmingsformål, ofte til personlig forbruk. Av den samlede avvirkning på 10 til 12 millioner m³ per år selges normalt 8 til 9 millioner m³ til skogindustrien i form av massevirke eller skurtømmer. Tømmeret som avvirknes, består hovedsakelig av gran (77 %) og furu (20 %). Avvirkningen av lauvvirke, i hovedsak bjørk, utgjør bare rundt 3 % av den samlede avvirkning.
24. Avvirket tømmer er en vare som på grunn av sin form er vanskelig å håndtere, og som har et stort volum i forhold til enhetsprisen. Håndteringen av tømmeret innebærer forholdsvis høye utgifter til avvirkning og transport og krever spesialutstyr. Det anslås at de gjennomsnittlige transportutgiftene utgjør rundt 25 % av de totale produksjonskostnadene både for skurtømmer og massevirke.
25. Forbrukerne av massevirke, i hovedsak treforedlingsindustrien, avtar normalt rundt 40 % av den samlede innenlandske forsyningen av virke til industrielt forbruk, eller omkring 3 til 4 millioner m³. Rundt 5 millioner m³ går til forbrukerne av skurtømmer, hovedsakelig sagbruk. Det er anslått at 35 til 38 % av alt skurtømmer som forbrukes av sagbrukene, regnet i volum, blir til flis. Som følge av forbedret produksjonsteknikk er denne andelen trolig noe lavere i dag. Sagflis selges nesten utelukkende til bruk i produksjonen av papir og tremasse. Andre bruksområder for flis, f.eks. framstilling av briketter til oppvarming, synes ikke å være et økonomisk realistisk alternativ. På grunn av de store mengdene anses handelen med sagflis som svært viktig for sagbrukenes lønnsomhet.

26. Massevirke kan deles inn i forskjellige kategorier, avhengig av type og kvalitet. Produksjonen av papir og tremasse er ofte spesialisert, slik at det av tekniske eller økonomiske grunner bare er mulig å benytte virke av ett eller noen få treslag og kvaliteter. De fleste av TFBS medlemsbedrifter kan f.eks. bruke fersk gran, noen kan bruke alle grankvaliteter mens andre kan bruke både gran og furu. Tilsvarende kan sagflis inndeles i ulike typer og kvaliteter, alt etter hvilke treslag sagbrukene benytter og hvor fersk flisen er.

5. Markedet

27. Nasjonal statistikk viser at det i 1993/94 ble avvirket 8,5 millioner m³ tømmer til industrielt forbruk i Norge, med en bruttov verdi på NOK 2,5 milliarder. Denne verdien har, hovedsakelig på grunn av en nedgang i avvirkningsraten, sunket gradvis fra NOK 3,8 milliarder i 1989/90. De motsvarende eksport- og importverdiene for 1994 var på henholdsvis NOK 121 og 657 millioner. Gjennomsnittlig rundt 50 % av alt avvirket tømmer selges til sagbrukene, og noe mindre til treforedlingsindustrien. Ettersom prisen på skurtømmer er høyere, utgjør skurtømmer rundt to tredeler av skogeiernes inntekt.

5.1. Leverandører av rundvirke

28. Størstedelen av skogområdene i Norge (78 %) tilhører omkring 126 000 private skogeiere. Rundt 75 % av disse er også jordbrukere. En mindre andel (12 %) eies av det offentlige, hovedsakelig av statsbedriften Statsskog og enkelte kommuner. Skogindustriens andel er forholdsvis ubetydelig og utgjør bare 2-3 % av de totale skogområdene.
29. Norges Skogeierforbund (NSF), den største skogeiersammenslutningen, består av rundt 57 000 skogeiere fordelt på 19 skogeierforeninger og 446 skogeierlag. NSF-systemet står for i gjennomsnitt ca 75 % av den samlede virkesforsyningen i Norge. Alle skogeiere som er medlemmer av NSF, plikter å selge alt sitt salgsvirke til skogeierforeningen i sitt respektive geografiske område. I 1994 ble det gjennom NSF-systemet omsatt rundvirke til en verdi av rundt NOK 2 milliarder.
30. Mange av de større skogeierne er medlemmer av den andre norske skogeiersammenslutningen, Norskog. Norskog har i dag rundt 200 medlemmer. Disse står for mellom 5 og 10 % av virkesforsyningen i Norge. Medlemmene har plikt til å selge 50 % av sin avvirkning gjennom Norskog.
31. Statsskog er en statseid bedrift som avvirker og selger tømmer fra skoger eid av staten og kirken. Det står for mellom 5 og 10 % av den samlede virkesforsyningen i Norge.
32. Rundt 68 000 for det meste svært små skogeiere driver sin virksomhet uavhengig av skogeiersammenslutningene. Mange av dem avvirker imidlertid svært uregelmessig. Sammenlagt står de for rundt 10 % av den samlede virkesforsyningen i Norge. De selger enten hver for seg til de industrielle kjøperne, eller gjennom uavhengige tømmerforhandlere. Disse forhandlerne er for det meste aktive i Østfold.

5.2. Kjøpere av rundvirke og sagflis

5.2.1. Kjøpere av skurtømmer

33. Det finnes omkring 600 sagbruk og høvlerier i Norge. Innkjøpene foretas av hvert enkelt sagbruk hver for seg eller, i tilfelle krysseierskap, av grupper av sagbruk i fellellskap. I tillegg foretar innkjøpsorganisasjonene for treforedlingsindustrien visse innkjøp av skurtømmer, enten fordi de selv er sagbrukseiere, som tilfellet er for Norske Skog, eller med sikte på en byttehandel med sagbrukene der skurtømmer byttes mot sagflis.

5.2.2. Kjøpere av massevirke og sagflis

34. Selv om en del mindre treforedlingsbedrifter kjøper massevirke hver for seg i sine respektive geografiske områder, foretas rundt 90 % av innkjøpene gjennom to innkjøpsorganisasjoner for massevirke.

35. Norsk Virke AS er et felles innkjøpselskap eid av Norske Skog AS (91 %) og A/S Union (9 %). Selskapet er ansvarlig for innkjøp av massevirke og sagflis til treforedlingsvirksomheten i Norske Skog og Union, med unntak av forsyninger til Saugbrugsforeningen på Østlandet og Norske Skogs papirfabrikker i Frankrike og Østerrike. I tillegg leverer det råvarer til produsentene av trefiberplater i Norske Skog, returpapir i den grad dette benyttes av Norske Skogs papir- og cellulosefabrikker, samt skurtømmer til fire av de sju sagbrukene eid av Norske Skog. Selskapet avtar i underkant av 60 % av den norske forsyningen av massevirke.
36. Østfoldtømmer ANS, som er et felles innkjøpselskap for Borregard Industries Limited, M. Peterson & Søn A/S og Norske Skog Saugbruks AS (Saugbrugsforeningen), har sin virksomhet i Østfold. Selskapet er ansvarlig for innkjøp av massevirke og sagflis til sine eieres produksjonsanlegg i Østfold samt til Rena Karton. Østfoldtømmer avtar vel 30 % av den norske massevirkeforsyningen.
37. Tabell 2 gir en oversikt over de viktigste avtakerne av massevirke og sagflis og deres relative størrelse innenfor deres respektive geografiske innkjøpsområder:

Tabell 2. *Kjøp av massevirke og sagflis i 1995 (1000 m³)⁽⁷⁾*

Innkjøps-område	Bedrift	Massevirke	Sagflis	Totalt	%	
Område Øst	Østfoldtømmer	629	774	1 403	95	
	Rena	68	68	5		
	<i>Sum</i>	<i>698</i>	<i>1 482</i>	<i>100</i>		
Område Vest	Norsk Virke	1 439	489	1 928	86	
	Borregaard	185	185	8		
	Fritzøe	71	60	131		6
	<i>Sum</i>	<i>1 695</i>	<i>549</i>	<i>2 244</i>		<i>100</i>
Område Sør	Egeland	37		37	10	
	Hunsfos	169	63	232		64
	Rygene	91		91		25
	<i>Sum</i>	<i>297</i>	<i>63</i>	<i>360</i>		<i>100</i>
Nord	Norsk Virke	578	272	850	100	

38. Det gjøres oppmerksom på at prosentene i tabellen ikke fullt ut gjenspeiler konkurransesituasjonen i de respektive områdene. Norsk Virke har rett til å kjøpe massevirke og sagflis i visse mindre områder innenfor innkjøpsområde Øst. Rena Kartons innkjøp ivaretas ifølge TFB av Østfoldtømmer. Norsk Virke og Østfoldtømmer, og muligens også andre medlemmer av TFB, samarbeider i det enkelte tilfelle om samordning av transporten, og kan bytte virke og flis mellom innkjøpsområdene. Disse faktorene kommer ikke til uttrykk i tabellen ovenfor. Det bør også bemerkes at tallene omfatter virke og flis av lauvtre. Salget av bartrevirke og -flis til TFBs medlemsbedrifter i 1995 utgjorde i alt 4,84 millioner m³.

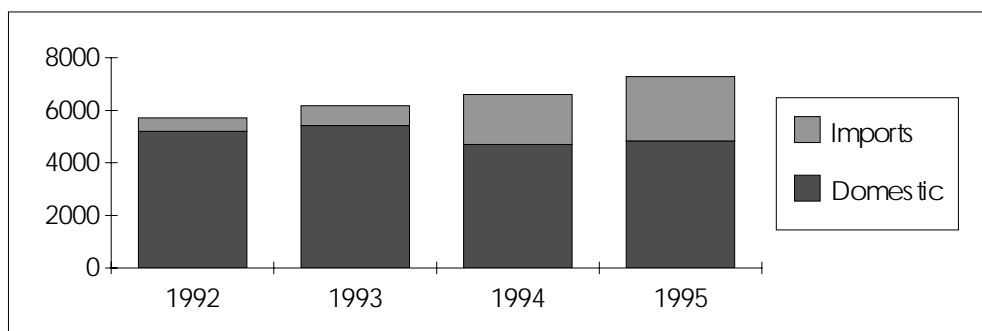
5.3. Internasjonal handel

39. Virkeshandelen over landegrensene begrenses av ulike faktorer som bl.a. relativt høye transportkostnader, tilgangen på de etterspurte treslag og kvaliteter, ferskhets og forskjeller i målereglementer og andre nasjonale regler (f.eks. om barking). Handelen med sagflis begrenses ytterligere på grunn av varens betydelige volum. Den internasjonale handelen er imidlertid i vekst. En av grunnene til dette er den økte bruken av hurtigvoksende og dermed billigere treslag fra land særlig på den sørlige halvkule, til framstilling av ulike typer trevarer som tidligere krevde tømmer fra nordlige skogområder. Større tilgang på forholdsvis rimelig bartrevirke fra Russland og de baltiske stater har også ført til økt handel i Nord-Europa. I tillegg har bruken av returpapir bidratt til å redusere kapasitetsbegrensninger knyttet til lokal eller regional virkeforsyning. Norge har i dag et netto importoverskudd av rundvirke til industrielt forbruk.

(7) Tabellen er utarbeidet på grunnlag av opplysninger framlagt av TFB.

40. Mulighetene for import av massevirke og, i mer begrenset omfang, av sagflis, er forholdsvis store, ettersom norsk treforedlingsindustri har tilgang til havner og kapasitet til å kjøpe store kvanta om gangen. Dermed kan transportkostnadene per enhet, som er den viktigste hindringen for slik handel, holdes nede. Eksporten av massevirke synes på den annen side å være begrenset blant annet på grunn av de geografiske og topografiske forhold i Norge, som gir økte utgifter til avhenting og transport, samt forholdsvis høye produksjonskostnader og en eierstruktur med små og spredt beliggende skogbruk. Tradisjonelt har det likevel vært en viss handel med massevirke i grensetraktene med Sverige. Eksporten av sagflis er enda mer begrenset, i hovedsak på grunn av varens betydelige volum og leverandørens, dvs. sagbrukenes, begrensede havnetilgang.

Tabell 3. Innkjøp innenlands samt import av bartrevirke og -flis foretatt av TFBs medlemsbedrifter (1000 m³)⁽⁸⁾

41. Som vist i tabell 3 ovenfor, har importen av massevirke og sagflis økt betydelig i de senere år. Importen ble mer enn fordoblet i 1994. Dette synes å være en følge av en økning i etterspørselen etter trevarer både nasjonalt og internasjonalt, samtidig som avvikningen innenlands var rekordlav. I 1995 utgjorde importen nesten 2,5 millioner m³, eller over 30 % av den samlede forsyningen av massevirke og flis til norsk skogindustri. Sverige er den viktigste importkilden, men det er også jevn handel med Finland, Danmark, Tyskland, Russland og de baltiske stater. Massevirke og flis kan kjøpes på internasjonale spotmarkeder, men importen skjer for det meste på grunnlag av kontrakter som gjelder for ett år.
42. Eksporten av massevirke og sagflis ligger på et forholdsvis lavt nivå, med 400 til 600 m³ i året i de senere år, noe som tilsvarer mellom 5 og 10 % av det samlede industrielle forbruk i Norge. Eksporten går til nabolandene, i hovedsak Sverige.
43. Den relative prisutviklingen for massevirke synes å følge det samme mønsteret i hele Nord-Europa. På den annen side synes det ifølge offisiell statistikk⁽⁹⁾ å være betydelige forskjeller i de absolutte prisene både på massevirke og skurtømmer, også i Europa. Det er imidlertid svært vanskelig å trekke sammenligninger mellom ulike land med hensyn til relativ prisutvikling og absolutt prisnivå, blant annet på grunn av forskjeller i virkets relative proporsjoner for ulike treslag og kvaliteter, valutasvingninger, forretningsvilkår (f.eks. levert bilvei, c.i.f., på rot), nasjonale målereglementer, lokale prisvariasjoner innenfor de enkelte land og tilgang på pålitelig prisstatistikk. Det har derfor ikke vært mulig for Overvåkningsorganet, ut fra de opplysninger som foreligger, å trekke endelige slutninger med hensyn til prisnivå og prisutvikling i Norge i forhold til andre land.
44. De ulike trevarene framstilt av massevirke og sagflis blir i stor grad eksportert. Det er en betydelig handel med slike varer innenfor EØS. Eksempelvis ble det i 1994 eksportert papir og papp fra Norge til andre EØS-stater til en verdi av NOK 5,9 milliarder⁽¹⁰⁾.

⁽⁸⁾ Kurven er utarbeidet på grunnlag av opplysninger framlagt av TFB.

⁽⁹⁾ Se bl.a. "Forest product prices 1992-94" Timber Bulletin Vol XLVIII (1995), nr. 1.

⁽¹⁰⁾ Kilde: offisiell norsk statistikk.

II. Juridisk vurdering

1. Artikkel 53 nr. 1

45. EØS-avtalens artikkel 53 nr. 1 forbyr enhver avtale mellom foretak, enhver beslutning truffet av sammenslutninger av foretak og enhver form for samordnet opptreden som kan påvirke samhandelen mellom avtalepartene, og som har til formål eller virkning å hindre, innskrenke eller vri konkurransen innenfor EØS.

1.1. Generelt om anvendelse av artikkel 53 nr. 1

46. Medlemmene av TFB er bedrifter som driver næringsvirksomhet, og regnes derfor som foretak i betydningen av artikkel 53 nr. 1. Tilsvarende er TFB en sammenslutning av foretak. Virkesfordelingsavtalen må derfor anses som en avtale mellom foretak eller alternativt som en beslutning truffet av sammenslutningen.

1.2. Definisjon av det relevante marked

1.2.1. Produktmarkedet

47. Virkesfordelingsavtalen omhandler innkjøp av rundvirke og sagflis av barte til TFBs medlemmer. Selv om avtalen ikke utelukker skurtømmer, er det i hovedsak massevirke som kjøpes av TFBs medlemmer. Det som kjøpes inn av skurtømmer, selges til sagbruk eller byttes mot flis. Det synes derfor rimelig å begrense markedet til massevirke og sagflis. På bakgrunn av den relativt ubetydelige handelen med lauvvirke i Norge, har det ingen betydning for denne vurdering om referansemarkedene anses å omfatte bare massevirke og flis av barte, eller om de i tillegg anses å omfatte lauvvirke.
48. TFB har hevdet at massevirke og sagflis tilhører samme marked. Selv om massevirke og flis i stor grad rent fysisk kan erstattes med hverandre for industrielle formål, tyder flere faktorer på at konkurransevilkårene for de to varene er forskjellige. Sagflis er et biprodukt fra sagbrukenes bearbeiding av skurtømmer, og hvilke mengder som produseres, bestemmes snarere av etterspørselen etter sagbrukets sluttprodukter enn av industriens etterspørsel etter flis og massevirke. Denne mangelen på fleksibilitet på forsyningsiden forsterkes ytterligere av problemer knyttet til lang lagringstid, ettersom flis har et relativt større volum og forringes raskere enn tømmerstokker. Siden det synes å være få lønnsomme alternative bruksområder for flis, synes sagbrukene å stå i en relativt svakere stilling overfor kjøperne enn massevirkeleverandørene. Selv om det er en viss sammenheng mellom prisene på sagflis og prisene på massevirke, synes det snarere å være forhandlingsstyrken til det enkelte sagbruk eller den enkelte treforedlingsbedrift, og ikke prisen på massevirke, som avgjør den endelige prisen på sagflis. Sagflis og massevirke synes derfor ikke å tilhøre samme marked. Det bør imidlertid bemerkes at den relative markedsposisjon til TFBs medlemmer ville være den samme uavhengig av om sagflis og massevirke ble regnet som ett eller to atskilte markeder, og at denne inndelingen derfor ikke får noen innvirkning på sakens vurdering.
49. Det må også vurderes om markedene for massevirke og sagflis bør inndeles ytterligere. Som påpekt av TFB, kan ulike typer og kvaliteter av henholdsvis massevirke og flis normalt ikke erstattes med hverandre for sluttbrukernes formål, dels på grunn av prisforskjeller og dels på grunn av tekniske krav. Enkelte viktige forretningsvilkår, bl.a. transportløsninger og målereglementer, er imidlertid de samme i de to markedene. Videre er det i hovedsak de samme kjøperne og til en viss grad de samme selgerne som fastsetter priser og andre forretningsvilkår på markedet for henholdsvis massevirke og flis. Ved vurdering av den aktuelle avtalens påvirkning av konkurransen er det derfor tilstrekkelig å vise til et massevirkemarked og et sagflismarked.

1.2.2. Det geografiske marked

50. Ved definering av det relevante geografiske marked tas det utgangspunkt i det geografiske område der avtalen som undersøkes, får anvendelse. I det foreliggende tilfellet er dette Norge. Dette området kan imidlertid utvides dersom de objektive konkurransevilkår for de aktuelle varene er de samme for alle forhandlere innenfor et større geografisk område.

51. TFB hevder at det relevante geografiske marked består av Norge, Sverige, Danmark, Tyskland, Finland, Polen, England, Skottland, Russland og de baltiske stater, heretter kalt Nord-Europa. Dette begrunnes med at massevirke og sagflis fra disse landene er likeverdig med hensyn til type og kvalitet, at det er en betydelig samhandel mellom disse landene og at den relative prisutvikling er tilnærmet lik i hele regionen. Det påpekes dessuten at selv om transportkostnadene er forholdsvis høye, særlig på grunn av de rådende geografiske og topografiske forhold i Norge, kan import, avhengig av relative priser og muligheten til å finne rasjonelle transportløsninger, likevel være lønnsom. Dette illustreres av dagens importnivå, som utgjør mellom 25 og 30 % (1994/95) av den samlede forsyningen av massevirke og sagflis.
52. Overvåkningsorganet har ikke vært i stand til å trekke endelige slutninger ut fra de tilgjengelige prissammenligninger for Nord-Europa (se nr. 43). Som en generell betraktning er det imidlertid ikke overraskende at den relative prisutvikling for rundvirke synes å være lik i de fleste land verden over. Noe annet er ikke å forvente, ettersom de industrielle kjøpernes evne til å betale for rundvirket er knyttet til prisutviklingen i den internasjonale handelen med varer som papir, tremasse og andre ferdigvarer og halvfabrikater av tre, der prisene i stor utstrekning bestemmes internasjonalt. Dette er imidlertid ikke nødvendigvis et tegn på at massevirke markedet er internasjonalt. Tvert om synes det å være betydelige variasjoner i de absolutte prisene i ulike land, noe som skulle tilsi at markedene er nasjonale.
53. Det erkjennes at tremasse og massevirke fra Nord-Europa er likeverdig med hensyn til type og kvalitet, og at det er gode muligheter, slik forholdene er i dag, for import av massevirke og til en viss grad av sagflis. Norske kjøpere er store nok til å kjøpe store kvanta, f.eks. en skipslast, slik at transportkostnadene holdes nede. Videre har de tilgang til havner. Kostnadene til transport fra grensetraktene i Sverige, som er den desidert største importkilden, er ikke nødvendigvis høyere enn for innenlandske råvarer for industri som ligger i nærheten av dette området. Slik import begrenses likevel av transportkostnadene og særlige krav til bestemte papir- og tremassekvaliteter.
54. Norske selgere har på sin side betydelige problemer med eksport av massevirke. Høye transportkostnader i forhold til verdien på virket utelukker eksport som et lønnsomt alternativ for de aller fleste skogeiere, med mindre brukene ligger i grensetraktene til Sverige eller i nærheten av en havn. Videre er de enkelte skogbruk som regel for små til at skogeierne selv kan organisere markedsføring, tilpasning til ulike målereglementer og transport, og de tilgjengelige salgsgorganisasjonene har begrenset virksomhet på dette området.
55. De generelle omstendigheter ved de gjeldende markedsforhold, herunder prisene, som fastsettes i forhandlinger mellom selgere og kjøpere på hjemmemarkedet, og distribusjons- og innkjøpssystemene, som også fastsettes innenlands, tyder alle på et nasjonalt marked. Samtidig tyder det relativt høye importnivået på at massevirke innkjøpt på hjemmemarkedet sett fra kjøpernes side til en viss grad kan erstattes med massevirke innført hovedsakelig fra Sverige, Russland og de baltiske stater. Det erkjennes at prisene som kjøperne kan oppnå for import fra disse landene, kan være et viktig element i prisforhandlingene mellom kjøpere og selgere i Norge. Dette vil til en viss grad kunne påvirke markedsdeltakernes relative forhandlingsstyrke og bør derfor tas i betraktning ved vurdering av markedsdeltakernes faktiske innflytelse på markedet. Det relativt høye importnivået er imidlertid ikke i seg selv grunnlag nok til å konkludere med at Norge og de viktigste eksportlandene tilhører samme marked. De generelle markedsforhold og handelshindringene nevnt i nr. 53 og 54 ovenfor tatt i betraktning, vil priser og andre forretningsvilkår, som er de viktigste elementene ved avgrensning av et marked, i hovedsak heller bli bestemt av faktorer på hjemmemarkedet.
56. Tilsvarende blir prisene på sagflis fastsatt i forhandlinger mellom sagbruket og den lokale eller regionale industrielle kjøperen. Mens kjøperen kan benytte importprisene som en øvre grense i sitt tilbud til sagbruket, kan sagbruket ikke legge de internasjonale prisene til grunn for å oppnå en høyere pris på flisen, ettersom eksport ikke er et lønnsomt alternativ. I tillegg blir prisene på sagflis ofte fastsatt som en del av en større byttehandel som omfatter skurtømmer, flis og til en viss grad massevirke. Vilkårene for denne handelen bestemmes av sagbrukenes tilgang til alternative forsyningskilder for skurtømmer og alternative avsetningsmuligheter for flis og massevirke, og ikke av de internasjonale prisene på disse varene. Det er derfor innenlandske forhold som er avgjørende for de endelige forretningsvilkårene for handel på sagflismarkedet.

57. På denne bakgrunn må det trekkes den slutning at de gjeldende konkurransevilkår objektivt sett ikke er tilstrekkelig ensartede i et område større enn Norge, samt muligens visse områder i Sverige som grenser til Norge, til at det kan betraktes som ett geografisk marked. Samhandelen med disse grenseområdene er imidlertid ikke omfattende nok til å påvirke vurderingen i denne saken. Det er derfor tilstrekkelig å vise til Norge som det relevante geografiske marked for massevirke og for sagflis.

1.3. Konkurransbegrensninger

58. Medlemmene av TFB er konkurrenter eller potensielle konkurrenter med hensyn til innkjøp av massevirke og flis. Virkesfordelingsavtalen utgjør en markedsdelingsavtale, noe som er uttrykkelig forbudt etter artikkel 53 nr. 1 bokstav c). Avtalen begrenser både tilgangen til alternative forsyningskilder for massevirke og sagflis for TFBs medlemsbedrifter og leverandørenes tilgang til konkurrerende tilbud for sine varer, og påvirker dermed balansen mellom tilbud og etterspørsel på kunstig vis. Avtalen kan også påvirke prisene på virke og flis indirekte, ved at den gir de berørte bedriftene sikre forsyningsområder der de ikke møter noen eller bare svært få konkurrenter.
59. På bakgrunn av at TFB representerer praktisk talt alle norske kjøpere av massevirke og sagflis, med en samlet omsetning på over 30 milliarder NOK, og at markedsdelingsavtalen dekker hele landet, må påvirkningen av konkurransen anses å være merkbar.

1.4. Påvirkning av samhandelen

60. Den meldte avtalen kan indirekte påvirke prisene på massevirke og sagflis, ved at den reduserer konkurransen mellom potensielle virkes- og fliskjøpere. Dette kan igjen få følger for eksporten av massevirke og flis, ved at prisnivået innenlands kan påvirke leverandørenes vilje eller mulighet til å eksportere. Det erkjennes imidlertid at eksporten fra Norge er forholdsvis lav, bare ca 5 % av samlet avvirkning, og i prinsippet er innskrenket til grensetraktene med Sverige og visse kystområder med direkte havnetilgang, slik at følgene av slik påvirkning kan være begrenset.
61. I henhold til rettspraksis ved De europeiske fællesskaps domstol⁽¹¹⁾ kan imidlertid prisfastsettelsen for et halvfabrikat som normalt ikke eksporteres ut av den aktuelle regionen, likevel påvirke samhandelen mellom medlemsstatene dersom dette produktet utgjør råvaren for et annet produkt som markedsføres andre steder i Fællesskapet. I denne saken kan den meldte avtalen påvirke priser eller andre forretningsvilkår for massevirke og sagflis indirekte, idet den begrenser konkurransen mellom virkes- og fliskjøperne. Massevirke og flis er halvfabrikater brukt som basisråvarer i produksjonen av viktige norske eksportvarer som papir og tremasse. Ettersom den meldte avtalen dermed kan påvirke prisene og andre forretningsvilkår for massevirke og flis, kan de også påvirke handelsstrømmene for varer i senere ledd i produksjonskjeden innenfor EØS.
62. Den meldte avtalen kan også få følger for importen av massevirke og sagflis. Pris er en viktig faktor med hensyn til virkesforsyningen, og endringer i tilgangen på innenlandsk virke har en direkte innvirkning på norsk industris behov for å importere virke og flis til produksjon av varer i senere ledd i produksjonskjeden. At tilgangen på innenlandsk massevirke påvirker importen, illustreres av markedsituasjonen i 1994, da avvirkningen og dermed tilgangen på innenlandsk virke ble redusert, og importen ble mer enn fordoblet på ett år.
63. Det må derfor, idet det tas hensyn til de berørte foretakenes betydelige innflytelse på det relevante marked og deres samlede størrelse, trekkes den slutning at den meldte avtalen kan påvirke samhandelen i betydningen av artikkel 53 nr. 1.

2. Artikkel 53 nr. 3

64. For å oppnå unntak fra forbudet i artikkel 53 nr. 1, må innsenderen av anmodningen godtgjøre at avtalene det gjelder, bidrar til å bedre produksjonen eller fordelingen av varene eller til å fremme den tekniske eller økonomiske utvikling, samtidig som de sikrer at en rimelig andel av fordelene ved dette kommer forbrukerne til gode. For å kunne betegnes som slike fordeler, må de objektive forbedringer som oppnås, veie opp for de negative følgene for konkurransen⁽¹²⁾. Videre må restriksjonene i

⁽¹¹⁾ Se bl.a. *BNIC II (1987, saml. 4789)*.

⁽¹²⁾ Se bl.a. *Consten og Grundig mot Kommisjonen (1966 saml. 299, 348)*.

avtalene være absolutt nødvendige for å nå disse mål, og avtalene må ikke gi de berørte foretakene mulighet til å utelukke konkurranse for en vesentlig del av de varer det gjelder. Etter Overvåkningsorganets mening er det ikke godtgjort at den meldte avtalen oppfyller noen av disse vilkårene.

2.1. Fordeler ved den meldte avtalen

65. TFB hevder at virkesfordelingsavtalen reduserer transportkostnadene for norsk treforedlingsindustri, stimulerer til økt avvirkning og sikrer industrien en stabil forsyning av råvarer.
66. En reduisering av transportkostnadene synes først og fremst å være et spørsmål om en mer rasjonell organisering på logistikksiden. Det er imidlertid ikke gitt melding om noen avtale på dette området. Tvert om har TFB framholdt at det ikke foreligger noe samarbeid på logistikksiden med direkte tilknytning til virkesfordelingsavtalen. Selv om virkesfordelingsavtalen, ved å sikre at de industrielle kjøperne dekker sitt behov for massevirke eller sagflis i sitt nærområde, eller i det minste innenfor sitt innkjøpsområde, vil kunne medføre at virket eller flisen transporteres over kortere avstander, er dette ikke nødvendigvis noen følge av avtalen. Det vil like gjerne kunne hevdes at en bedrift som har "uttømt" den regionale forsyningen, kan bli tvunget til å importere massevirke eller flis fra utlandet, noe som faktisk kan innebære en økning i transportutgiftene, i stedet for å vende seg til andre regioner innenlands. Det er derfor tvilsomt i hvilken grad virkesfordelingsavtalen i seg selv bidrar til lavere transportkostnader.
67. Det må antas at det viktigste motivet for å avvirke, er prisen eller de øvrige salgsvilkår som tilbys for virket. Virkesfordelingsavtalen kunne tenkes å stimulere til avvirkning innenfor de respektive innkjøpsområdene, ved at den gir skogeierne sikker avsetning for virket. Markedsdelingsavtalen hindrer imidlertid skogeiere og andre selgere i å vende seg til mulige kjøpere utenfor sitt innkjøpsområde som kanskje kunne tilby bedre vilkår for kjøp av virket enn det som tilbys innenfor deres eget område. Dette vil kunne gjøre selgeren mindre tilbøyelig til å avvirke større mengder enn forutsatt. Alt i alt synes markedsdelingsavtalens innvirkning på avvirkningsraten å være minimal eller til og med negativ.
68. Endelig er det mulig at virkesfordelingsavtalen i hvert fall til en viss grad fremmer en stabil forsyning av råvarer til den enkelte bedrift, ved at den reduserer den uforutsigbarhet som følger av konkurranse mellom kjøperne. Andre faktorer, herunder kontraktens varighet og tidspunktet for kontraktingåelsen, logistikk-løsningenes effektivitet og den generelle innkjøpspolitikk ved den enkelte bedrift, synes imidlertid å være av større betydning i denne forbindelse.
69. På bakgrunn av ovenstående synes det å være få, om i det hele tatt noen, objektive fordeler knyttet til den meldte avtalen. På den annen side er markedsdelingsordningen som følger av virkesfordelingsavtalen faktisk til hinder for at den enkelte avtaker kan kjøpe massevirke eller sagflis utenfor "sitt" innkjøpsområde, selv om forholdene med hensyn til tilbud og etterspørsel på et gitt tidspunkt ville gjøre dette økonomisk forsvarlig. Tilsvarende fører virkesfordelingsavtalen til at selgere av massevirke eller sagflis hindres i å gå utenfor sitt område for å finne kjøpere som kan være villige til å tilby bedre vilkår enn dem som tilbys innenfor deres område. Den meldte avtalen har derfor en betydelig negativ innvirkning på konkurransen i markedet for massevirke og flis, og kan føre til en ineffektiv ressursfordeling i disse markedene.
70. Det må derfor trekkes den slutning at eventuelle objektive fordeler ved den meldte avtalen ikke ville veie opp for de negative følgene for konkurransen på massevirke- og sagflismarkedet. Følgelig kan det ikke anses som godtgjort at virkesfordelingsavtalen har bidratt til å bedre produksjonen eller fordelingen av varer eller til å fremme den tekniske eller økonomiske utvikling i betydningen av artikkel 53 nr. 3.

2.2. Nødvendigheten av de konkurransebegrensende klausuler

71. Ettersom det ikke er godtgjort at den meldte avtalen gir den type fordeler som kreves for et unntak etter artikkel 53 nr. 3, er det ikke nødvendig å avgjøre om de konkurransebegrensninger som følger av avtalen, er absolutt nødvendige for å oppnå slike fordeler. Det bør imidlertid bemerkes at selv om avtalen, slik den er meldt, hadde bidratt til fordeler i form av lavere transportkostnader, stimulering av virkesproduksjonen og stabil forsyning av råvarer til treforedlingsindustrien, og disse fordelene hadde veid tyngre enn de negative følgene for konkurransen, ville det likevel være vanskelig å anse de resulterende konkurransebegrensningene som absolutt nødvendige for å nå disse mål.

72. Med hensyn til å senke transportutgiftene ville et samarbeid mellom virkes- og fliskjøperne som begrenset seg til en samordning på logistikkensiden, uten å omfatte markedsdeling, sannsynligvis være mer effektivt og ha mindre konkurransebegrensende virkning enn virkesfordelingsavtalen. Tilsvarende ville et fleksibelt prissystem og en aktiv innkjøpspolitikk fra den enkelte industrielle kjøpers side etter all sannsynlighet gi bedre resultater med hensyn til å stimulere skogeierne til avvirkning og å fremme stabile leveranser enn en geografisk fordeling av virkesforsyningen.
73. Selv om den meldte avtalen hadde bidratt til å bedre produksjonen eller fordelingen av varer eller til å fremme den tekniske eller økonomiske utvikling, ville de restriksjoner som de berørte foretak er pålagt, derfor vanskelig kunne anses å være absolutt nødvendige for å nå disse mål.

2.3. Utelukking av konkurranse

74. Selv om det ikke er nødvendig å ta stilling til om den meldte avtalen kan føre til at konkurransen utelukkes i vesentlig grad, ettersom de øvrige vilkår for unntak ikke er oppfylt, ønsker Overvåkningsorganet likevel å framsette visse synspunkter om dette. Den meldte avtalen omfatter nesten all innenlandsk forsyning av massevirke og sagflis. Dette tilsvarer rundt 70 % av den samlede forsyningen av virke og flis til norsk treforedlingsindustri. Bortsett fra et lite mindretall leverandører som har en slik beliggenhet at treforedlingsbedrifter fra naboland kan finne det økonomisk forsvarlig å kjøpe virke eller flis fra dem, er det ingen alternative kjøpere til medlemsbedriftene i TFB på det norske markedet. Det må derfor trekkes den slutning at den meldte avtalen gir TFB og dens medlemsbedrifter mulighet til å utelukke konkurranse for en vesentlig del av de varer det gjelder -

GJORT DETTE VEDTAK:

Artikkel 1

Virkesfordelingsavtalen inngått 22. januar 1986 mellom medlemmene av TFB, og den senere reviderte utgaven av denne avtalen av 25. mars 1996, er i strid med EØS-avtalens artikkel 53 nr. 1.

Artikkel 2

Et unntak etter EØS-avtalens artikkel 53 nr. 3 for avtalen nevnt i artikkel 1 avslås.

Artikkel 3

De berørte foretakene skal bringe overtredelsen nevnt i artikkel 1 til opphør umiddelbart og skal avstå fra å treffe noe tiltak med tilsvarende formål eller virkning.

Artikkel 4

Dette vedtak er rettet til:

Treforedlingsindustriens Bransjeforening	Borregaard Industries Ltd
A/S Egelands Verk	Rena Karton AS
Hunsfos Fabrikker	Rygene-Smith & Thommesen AS
Peterson Moss A/S	Fritzøe Fiber A/S
Norske Skogindustrier ASA	A/S Union

Dette vedtak har gyldighet i engelsk og norsk språkversjon.

For EFTAs overvåkningsorgan

Knut Almestad

President

EF-ORGANER

KOMMISJONEN

Forhåndsmelding om en foretakssammenslutning (Sak nr. IV/M.1018 - GE Capital/Woodchester)

97/EØS/43/03

1. Kommisjonen mottok 9. oktober 1997 melding i henhold til artikkel 4 i rådsforordning (EØF) nr. 4064/89⁽¹⁾ om en planlagt foretakssammenslutning, der General Electric Capital Corporation, et heleid datterselskap av General Electric Capital Services, Inc., som igjen er et heleid datterselskap av General Electric Company, overtar kontroll som definert i rådsforordningens artikkel 3 nr. 1 bokstav b) over Woodchester Investments plc, ved kjøp av aksjer.
2. De aktuelle foretakene har virksomhet på følgende områder:
  - G.E. Capital Corporation: finansierings- og forsikringsvirksomhet,
  - Woodchester: finansielle tjenester.
3. Etter en foreløpig undersøkelse finner Kommisjonen at den meldte foretakssammenslutningen kan komme inn under virkeområdet for rådsforordning (EØF) nr. 4064/89. Det er imidlertid ikke gjort endelig vedtak på dette punkt.
4. Kommisjonen innbyr interesserte parter til å framlegge eventuelle merknader til den planlagte transaksjonen for Kommisjonen.

Merknadene må være Kommisjonen i hende senest ti dager etter at dette ble offentliggjort, i EFT nr. C 314 av 16.10.1997. Merknadene kan sendes til Kommisjonen per faks (faksnr. +32 2 296 43 01/296 72 44) eller med post, med referanse IV/M.1018 - GE Capital/Woodchester, til følgende adresse:

Commission of the European Communities
Directorate-General for Competition (DG IV)
Directorate B - Merger Task Force
Avenue de Cortenberg 150
B-1049 Brussel

⁽¹⁾ EFT nr. L 395 av 30.12.1989. Rettelse i EFT nr. L 257 av 21.9.1990, s. 13.

**Forhåndsmelding om en foretakssammenslutning
(Sak nr. IV/M.998 - OBS! Danmark)**

97/EØS/43/04

1. Kommisjonen mottok 7. oktober 1997 melding i henhold til artikkel 4 i rådsforordning (EØF) nr. 4064/89⁽¹⁾ om en planlagt foretakssammenslutning, der foretakene Fællesforeningen for Danmarks Brugsforeninger (FDB), Norges Kooperative Landsforening (NKL) og Kooperative Förbundet (KF) overtar felles kontroll som definert i rådsforordningens artikkel 3 nr. 1 bokstav b) over foretaket OBS!, ved kjøp av aksjer i et nyopprettet selskap som utgjør et fellesforetak.
2. De aktuelle foretakene har virksomhet på følgende områder:
  - FDB: detaljhandel, hovedsakelig i Danmark,
  - NKL: detaljhandel i Norge,
  - KF: detaljhandel i Sverige,
  - OBS!: detaljhandel gjennom hypermarkeder i Danmark.
3. Etter en foreløpig undersøkelse finner Kommisjonen at den meldte foretakssammenslutningen kan komme inn under virkeområdet for rådsforordning (EØF) nr. 4064/89. Det er imidlertid ikke gjort endelig vedtak på dette punkt.
4. Kommisjonen innbyr interesserte parter til å framlegge eventuelle merknader til den planlagte transaksjonen for Kommisjonen.

Merknadene må være Kommisjonen i hende senest ti dager etter at dette ble offentliggjort, i EFT nr. C 312 av 14.10.1997. Merknadene kan sendes til Kommisjonen per faks (faksnr. +32 2 296 43 01/296 72 44) eller med post, med referanse IV/M.998, til følgende adresse:

Commission of the European Communities
Directorate-General for Competition (DG IV)
Directorate B - Merger Task Force
Avenue de Cortenberg 150
B-1049 Brussel

**En meldt transaksjon som ikke omfattes av forordningen om
foretakssammenslutninger
(Sak nr. IV/M.979 - Preussag/Voest Alpine)**

97/EØS/43/05

Kommisjonen vedtok 1.10.1997 at den meldte transaksjonen i ovennevnte sak ikke kommer inn under virkeområdet for forordningen om foretakssammenslutninger, fordi den ikke utgjør en foretakssammenslutning som definert i forordningens artikkel 3. Vedtaket er gjort på grunnlag av artikkel 6 nr. 1 bokstav a) i nevnte forordning. Vedtaket foreligger i uavkortet tekst bare på tysk, og vil bli offentliggjort etter at eventuelle forretningshemmeligheter er fjernet. Vedtaket kan fås:

- som papirversjon ved salgskontorene for De europeiske fællesskaps offisielle publikasjoner,

¹⁾ EFT nr. L 395 av 30.12.1989. Rettelse i EFT nr. L 257 av 21.9.1990, s. 13.

- i elektronisk form i "CDE"-versjonen av databasen CELEX, under dokumentnummer 397M0979. CELEX er et edb-basert dokumentasjonssystem for Det europeiske fællesskaps regelverk. Dersom De ønsker nærmere opplysninger om abonnering, bes De henvende Dem til:

EUR-OP,
Information, Marketing and Public Relations (OP/4B)
2, rue Mercier

**Forhåndsmelding om en foretakssammenslutning
(Sak nr. IV/M.988 - Maersk DFDS Travel)**

97/EØS/43/06

1. Kommissjonen mottok 6. oktober 1997 melding i henhold til artikkel 4 i rådsforordning (EØF) nr. 4064/89⁽¹⁾ om en planlagt foretakssammenslutning, der foretakene Maersk Air A/S, som tilhører gruppen A.P. Møller, og DFDS A/S, som tilhører Lauritzen-gruppen, oppnår felles kontroll som definert i rådsforordningens artikkel 3 nr. 1 bokstav b) over Maersk DFDS Travel I/S, et nyopprettet selskap som utgjør et fellesforetak.
2. De aktuelle foretakene har virksomhet på følgende områder:
  - Maersk Air: luftfartstjenester,
  - DFDS: sjøtransport og tilknyttede tjenester,
  - Maersk DFDS Travel: reisebyråttjenester.
3. Etter en foreløpig undersøkelse finner Kommissjonen at den meldte foretakssammenslutningen kan komme inn under virkeområdet for rådsforordning (EØF) nr. 4064/89. Det er imidlertid ikke gjort endelig vedtak på dette punkt.
4. Kommissjonen innbyr interesserte parter til å framlegge eventuelle merknader til den planlagte transaksjonen for Kommissjonen.

Merknadene må være Kommissjonen i hende senest ti dager etter at dette ble offentliggjort, i EFT nr. C 312 av 14.10.1997. Merknadene kan sendes til Kommissjonen per faks (faksnr. +32 2 296 43 01/296 72 44) eller med post, med referanse IV/M.988 - Maersk DFDS Travel, til følgende adresse:

Commission of the European Communities
Directorate-General for Competition (DG IV)
Directorate B - Merger Task Force
Avenue de Cortenberg 150
B-1049 Brussel

⁽¹⁾ EFT nr. L 395 av 30.12.1989. Rettelse i EFT nr. L 257 av 21.9.1990, s. 13.

**Vedtak om ikke å gjøre innsigelse mot en meldt foretaks-
sammenslutning
(Sak nr. IV/M.885 - Merck/Rhône Poulenc/Merial)**

97/EØS/43/07

Kommisjonen vedtok 2.7.1997 ikke å gjøre innsigelse mot ovennevnte meldte foretakssammenslutning og å erklære den forenlig med det felles marked. Vedtaket er gjort på grunnlag av artikkel 6 nr. 1 bokstav b) i rådsforordning (EØF) nr. 4064/89⁽¹⁾. Vedtaket foreligger i uavkortet tekst bare på engelsk, og vil bli offentliggjort etter at eventuelle forretningshemmeligheter er fjernet. Vedtaket kan fås:

- som papirversjon ved salgskontorene for De europeiske fellesskaps offisielle publikasjoner,
- i elektronisk form i "CEN"-versjonen av databasen CELEX, under dokumentnummer 397M0885. CELEX er et edb-basert dokumentasjonssystem for Det europeiske fellesskaps regelverk. Dersom De ønsker nærmere opplysninger om abonnering, bes De henvende Dem til:

EUR-OP,
Information, Marketing and Public Relations (OP/4B)
2, rue Mercier
L-2925 Luxembourg
tel: +352 2929 42455, faks: +352 2929 42763

**Vedtak om ikke å gjøre innsigelse mot en meldt foretaks-
sammenslutning
(Sak nr. IV/M.923 - Deutsche Bank/Dresdner Bank/ESG)**

97/EØS/43/08

Kommisjonen vedtok 23.6.1997 ikke å gjøre innsigelse mot ovennevnte meldte foretakssammenslutning og å erklære den forenlig med det felles marked. Vedtaket er gjort på grunnlag av artikkel 6 nr. 1 bokstav b) i rådsforordning (EØF) nr. 4064/89⁽¹⁾. Vedtaket foreligger i uavkortet tekst bare på tysk, og vil bli offentliggjort etter at eventuelle forretningshemmeligheter er fjernet. Vedtaket kan fås:

- som papirversjon ved salgskontorene for De europeiske fellesskaps offisielle publikasjoner,
- i elektronisk form i "CDE"-versjonen av databasen CELEX, under dokumentnummer 397M0923. CELEX er et edb-basert dokumentasjonssystem for Det europeiske fellesskaps regelverk. Dersom De ønsker nærmere opplysninger om abonnering, bes De henvende Dem til:

EUR-OP,
Information, Marketing and Public Relations (OP/4B)
2, rue Mercier
L-2925 Luxembourg
tel: +352 2929 42455, faks: +352 2929 42763

⁽¹⁾ EFT nr. L 395 av 30.12.1989. Rettelse i EFT nr. L 257 av 21.9.1990, s. 13.

En meldt transaksjon som ikke omfattes av forordningen om foretakssammenslutninger **97/EØS/43/09**
(Sak nr. IV/M.897 - Stinnes/Haniel Reederei)

Kommisjonen vedtok 11.8.1997 at den meldte transaksjonen i ovennevnte sak ikke kommer inn under virkeområdet for forordningen om foretakssammenslutninger, fordi den ikke utgjør en foretakssammenslutning som definert i forordningens artikkel 3. Vedtaket er gjort på grunnlag av artikkel 6 nr. 1 bokstav a) i nevnte forordning. Vedtaket foreligger i uavkortet tekst bare på tysk, og vil bli offentliggjort etter at eventuelle forretningshemmeligheter er fjernet. Vedtaket kan fås:

- som papirversjon ved salgskontorene for De europeiske fællesskaps offisielle publikasjoner,
- i elektronisk form i "CDE"-versjonen av databasen CELEX, under dokumentnummer 397M0897. CELEX er et edb-basert dokumentasjonssystem for Det europeiske fællesskaps regelverk. Dersom De ønsker nærmere opplysninger om abonnering, bes De henvende Dem til:

EUR-OP,
Information, Marketing and Public Relations (OP/4B)
2, rue Mercier
L-2925 Luxembourg
tel: +352 2929 42455, faks: +352 2929 42763

Tilbakekallelse av melding om en foretakssammenslutning **97/EØS/43/10**
(Sak nr. IV/M.974 - Bertelsmann/Burda-HOS T)

Kommisjonen for De europeiske fællesskap mottok 11.8.1997 melding om en planlagt foretakssammenslutning mellom Bertelsmann AG og Bruda Holding GmbH & Co. Meldingen ble 5.9.1997 erklært ufullstendig. Kommisjonen ble 26.9.1997 underrettet om at partene tilbakekaller meldingen.

Godkjenning av statsstøtte i henhold til EF-traktatens artikkel 92 og 93 **97/EØS/43/11**
Saker der Kommisjonen ikke gjør innsigelse

Kommisjonen har godkjent en nederlandsk støtteordning for regionalutvikling, statsstøttenr. N 820/96 (se EFT nr. C 302 av 3.10.1997 for nærmere opplysninger).

Kommisjonen har godkjent en tysk investeringsstøtteordning for trykkerisektoren, statsstøttenr. N 681/96 (se EFT nr. C 302 av 3.10.1997 for nærmere opplysninger).

Kommisjonen har godkjent forlengelse av to finske støtteordninger for støtte til skipsbyggingsindustrien, statsstøttenr. N 810/96 (se EFT nr. C 302 av 3.10.1997 for nærmere opplysninger).

Kommisjonen har godkjent østerriksk krisestøtte til foretaket Actual Maschinenbau AG, statsstøttenr. N 920/96 (se EFT nr. C 302 av 3.10.1997 for nærmere opplysninger).

Kommisjonen har godkjent en østerriksk investeringsstøtteordning for reiselivsnæringen, statsstøttenr. N 730/96 (se EFT nr. C 302 av 3.10.1997 for nærmere opplysninger).

Kommisjonen har godkjent tysk krisestøtte til foretaket KLH-Technik GmbH, statsstøttenr. N 339/96 (se EFT nr. C 302 av 3.10.1997 for nærmere opplysninger).

Kommisjonen har godkjent østerriksk støtte til Mayreder Bau GmbH, Linz, et foretak i sektoren bygg og anlegg, statsstøttenr. NN 118/96 (se EFT nr. C 302 av 3.10.1997 for nærmere opplysninger).

Kommisjonen har godkjent støtte gitt av Det forente kongerike til foretakene LG Electronics Wales Ltd og LG Semicon Wales Ltd i forbindelse med investeringer i sektoren elektroniske halvledere, statsstøttenr. N 907/96 (se EFT nr. C 302 av 3.10.1997 for nærmere opplysninger).

Kommisjonen har godkjent nederlandsk utviklingsbistand til El Salvador i forbindelse med levering av en slepebåt til Comision Ejecutiva Portuaria Autonoma (CEPA), statsstøttenr. N 91/97 (se EFT nr. C 302 av 3.10.1997 for nærmere opplysninger).

Kommisjonen har godkjent tysk omstrukturingsstøtte til foretaket Werkzeugmaschinen Vogtland GmbH, statsstøttenr. N 853/96 (se EFT nr. C 302 av 3.10.1997 for nærmere opplysninger).

Kommisjonen har godkjent tysk utviklingsbistand til Vietnam i forbindelse med levering av to flerfunksjonsfraktskip til Vinashin, statsstøttenr. N 92/97 (se EFT nr. C 302 av 3.10.1997 for nærmere opplysninger).

Kommisjonen har godkjent østerriksk investeringsstøtte til foretaket Thermenzentrum Geinberg Errichtungs-GmbH på området helseturisme, statsstøttenr. N 506/96 (se EFT nr. C 302 av 3.10.1997 for nærmere opplysninger).

Kommisjonen har godkjent tysk investeringsstøtte til foretaket Art Performance Musik Produktions GmbH, statsstøttenr. N 74/97 (se EFT nr. C 302 av 3.10.1997 for nærmere opplysninger).

Kommisjonen har godkjent nederlandsk utviklingsbistand til Marokko i forbindelse med levering av en mudringspram til direktoratet for havner og det offentlige sjøterritorium, statsstøttenr. N 172/97 (se EFT nr. C 302 av 3.10.1997 for nærmere opplysninger).

Kommisjonen har godkjent italiensk regionalstøtte til fordel for foretaket Fiat Auto, S.p.A., statsstøttenr. N 556/96 (se EFT nr. C 302 av 3.10.1997 for nærmere opplysninger).

Kunngjøring i henhold til artikkel 19 nr. 3 i forordning nr. 17/62 om 97/EØS/43/12 melding i sak nr. IV/35.079/F3 - Whitbread

Foretaket Whitbread PLC (Whitbread) ga 24. mai 1994 melding i henhold til artikkel 4 i rådsforordning nr. 17⁽¹⁾ om tre standard leieavtaler for fullt utstyrte offentlige skjenkesteder, med anmodning om negativattest eller en bekreftelse på at avtalene kommer inn under forordning (EØF) nr. 1984/83⁽²⁾ eller kan innrømmes enkeltunntak i henhold til EF-traktatens artikkel 85 nr. 3, med virkning fra den dag de ble inngått (se EFT nr. C 294 av 27.9.1997 for nærmere opplysninger).

Kommisjonen har til hensikt å stille seg positiv til de aktuelle avtalene og innrømme unntak med tilbakevirkende kraft i henhold til traktatens artikkel 85 nr. 3. Før dette gjøres, innbyr Kommisjonen alle interesserte parter til å framlegge sine merknader innen en måned etter at denne kunngjøring ble offentliggjort i EF-tidende, med referanse IV/35.079/F3, til:

Commission of the European Communities
Directorate-General for Competition
Directorate F
Rue de la Loi 200
B-1049 Brussel

(¹) EFT nr. 13 av 21.2.1962, s. 204/62.

(²) EFT nr. L 173 av 30.6.1983, s. 5.

**Melding om to fellesforetak (Sak nr. IV/36.581-TD og
IV/36.592-Cégétel)****97/EØS/43/13**

Kommisjonen mottok 9. juli 1997 melding i henhold til artikkel 2 og 4 i rådsforordning nr. 17/62⁽¹⁾ om diverse avtaler vedrørende Telecom Developpement (TD), inngått 11. april 1997 mellom Société Nationale des Chemins de fer Français (SNCF) og Cégétel.

Kommisjonen mottok 18. juli 1997 en ytterligere melding om diverse avtaler inngått 14. mai 1997, der Compagnie Générale des Eaux S.A. (CGE), British Telecommunications plc (BT), Mannesmann AG (Mannesmann) og SBC International Inc. (SBCI) (samlet kalt Cégétel-partene) har fastlagt sine respektive bidrag, eierinteresser og forretningsforbindelser i tilknytning til Cégétel (Cégétel-avtalene).

Disse to transaksjonene inngår i opprettelsen av en andre teleoperatør med et fullt tjenesteutbud i Frankrike (se EFT nr. C 298 av 30.9.1997 for nærmere opplysninger).

Etter en foreløpig undersøkelse finner Kommisjonen at de meldte avtalene kommer inn under forordning nr. 17/62.

Kommisjonen innbyr interesserte parter til å framlegge eventuelle merknader til de aktuelle avtalene for Kommisjonen. Tredjemann som framlegger merknader, bør klart angi om de omfatter eventuelle forretningshemmeligheter som bør behandles fortrolig.

Merknadene må være Kommisjonen i hende senest 20 dager etter at dette ble offentliggjort, i EFT nr. C 298 av 30.9.1997. Merknadene kan sendes til Kommisjonen per faks (faksnr. +32 2 296 70 81) eller med post, med referanse IV/36.598/36.592, til følgende adresse:

European Commission
Directorate-General for Competition (DG IV)
Directorate C
Office 3/96
150 Avenue de Cortenberg
B-1049 Brussel

**Uttalelse fra Den rådgivende komité for foretakssammen-
slutninger avgitt på komiteens 41. møte 13. november 1996 om et
foreløpig utkast til vedtak i sak IV/M.774 - Saint-Gobain/Wacker
Chemie/NOM****97/EØS/43/14**

Komiteen er enig med Kommisjonen i at den meldte transaksjonen utgjør en foretakssammenslutning som definert i artikkel 3 i forordningen om tilsyn med foretakssammenslutninger, og at den er av fellesskapsdimensjon i henhold til artikkel 1.

Et flertall i komiteen er enig med Kommisjonen i at transaksjonen i sak nr. IV/M.774 - Saint Gobain/Wacker Chemie/NOM bør erklæres uforenlig med det felles marked etter forordningens artikkel 8 nr. 3 og med EØS-avtalens virkemåte (se EFT nr. C 274 av 10.9.1997 for nærmere opplysninger).

(¹) EFT nr. 13 av 21.2.1962, s. 204/62.

Innbydelse til innsending av forslag i forbindelse med opprettelsen av et nett for medlemmer av OPET-nettet i land i Mellom-Europa, innenfor rammen av særprogrammet for forskning og teknologisk utvikling, herunder demonstrasjon, på området annen energi enn atomenergi og særprogrammet for forskning og teknologisk utvikling, herunder demonstrasjon, på området samarbeid med tredjestater og internasjonale organisasjoner (1994-1998) 97/EØS/43/15

Kommisjonen for De europeiske fellesskap innbyr til innsendelse av forslag til opprettelse av et nett for medlemmer av OPET (Organizations for the Promotion of Energy Technologies) i land i Mellom-Europa (FEMOPET - Fellow Members to the OPET Network) (se EFT nr. C 298 av 30.9.1997 for nærmere opplysninger).

En informasjonspakke som inneholder alle detaljer om framgangsmåten ved innsending av forslag og en standardavtale av den type som vil bli inngått med utvalgte søkere, kan fås ved henvendelse til Kommisjonen.

Forslagene framlegges i fire eksemplarer, undertegnet av en representant for søkerorganisasjonen som har behørig fullmakt til dette, og sendes inn etter de anvisninger og til den adresse som er angitt i informasjonspakken, innen 8. november 1997.

Alle henvendelser vedrørende denne innbydelse til innsending av forslag merkes "FEMOPET Network" og sendes til følgende adresse:

European Commission
Directorate General XVII (DG XVII/D/1, Energy)
Av. Tervuren 226, 5/001
1150 Brussel
Faksnr.: +32 2 296 60 16

Melding fra Kommisjonen til medlemsstatene i henhold til traktatens 97/EØS/43/16 artikkel 93 nr. 1 om anvendelse av traktatens artikkel 92 og 93 på kortsiktig eksportkredittforsikring

Kommisjonen har i EFT nr. C 281 av 17.9.1997 offentliggjort en melding til medlemsstatene i henhold til traktatens artikkel 93 nr. 1 om anvendelse av traktatens artikkel 92 og 93 på kortsiktig eksportkredittforsikring.

Medlemsstatene fører en aktiv politikk til støtte for sin eksportindustri. Av den samlede støtte gitt av medlemsstatene til ulike industrigrener i perioden 1992-1994, gikk 7 % til eksportfremmende tiltak, hovedsakelig i form av gunstige vilkår for eksportkreditt og eksportkredittforsikring (se ovennevnte EFTidende for nærmere opplysninger).

Meldingen får anvendelse fra 1. januar 1998 for en periode på fem år.

Informasjonsrutine - tekniske forskrifter**97/EØS/43/17**

- Direktiv 83/189/EØF av 28. mars 1983 om en informasjonsrutine for standarder og tekniske forskrifter (EFT nr. L 109 av 26.4.1983, s. 8).
- Direktiv 88/182/EØF av 22. mars 1988 om endring av direktiv 83/189/EØF (EFT nr. L 81 av 26.3.1988, s. 75).
- Europaparlaments- og rådsdirektiv 94/10/EF av 23. mars 1994 om annen materielle endring av direktiv 83/189/EØF (EFT nr. L 100 av 19.4.1994, s. 30).

Meldinger om utkast til tekniske forskrifter mottatt av Kommissjonen

Referanse ⁽¹⁾	Tittel	Stillstandsperioden på tre måneder utløper ⁽²⁾
97-0363-NL	Utkast til forskrift om azofargestoffer (vareloven)	5.11.1997
97-0398-P	Dekret om godkjenning av forskrift om metrologisk kontroll av ioniserende stråling	5.11.1997
97-0466-NL	Forskrift fra justisministeren om utnevning av medarbeidere til justisministeriets spesialbistandstjeneste som særlige kriminaletterforskere (dekret av 1995 om særlige kriminaletterforskere i spesialbistandstjenesten)	5.11.1997
97-0467-NL	Forskrift om gjødselkvalitet og bruk av organisk gjødsel i eller på jordbunnen	6.11.1997
97-0468-NL	Forskrift om prøvetaking og analyse av organisk gjødsel	6.11.1997
97-0470-NL	Endring i lov av 1962 om plantevernmidler	6.11.1997
97-0471-NL	Bestemmelser om utstyr til analyse av utåndingsluft og prøving av slikt utstyr	6.11.1997
96-0472-NL	Dekret om endring av artikkel 36k i forskrift av 1964 om utvinningsvirksomhet og artikkel 41 i forskrift om utvinning på kontinentalsokkelen	6.11.1997
97-0473-NL (³)(⁴)(⁵)	Forskrift om mål og vekt - bensinpumper	6.11.1997

Kommissjonen gjør oppmerksom på at den i samsvar med vilkårene i sin melding av 1. oktober 1986 (EFT nr. C 245 av 1.10.1986, s. 4), er av den mening at dersom en medlemsstat vedtar en teknisk forskrift som kommer inn under bestemmelsene i direktiv 83/189/EØF, uten å sende utkastet til Kommissjonen eller å overholde stillstandsplikten, kan denne forskriften ikke håndheves overfor tredjemann etter vilkårene i den aktuelle medlemsstatens rettsorden. Kommissjonen mener derfor at partene i en tvist har rett til å forvente at nasjonale domstoler avslår å gjennomføre nasjonale tekniske forskrifter det ikke er gitt melding om som fastsatt i fællesskapsretten.

Opplysninger om disse meldingene kan fås fra de nasjonale myndigheter oppført på en liste offentliggjort i De Europeiske Fællesskaps Tidende nr. C 67 av 17. mars 1989 og i EØS-tillegget til De Europeiske Fællesskaps Tidende nr. 6 av 4. mai 1994.

(¹) År - registreringsnummer - opprinnelsesmedlemsstat.

(²) Frist for merknader fra Kommissjonen og medlemsstatene.

(³) Den vanlige informasjonsrutinen gjelder ikke for "farmakopeer".

(⁴) Ingen stillstandsperiode når Kommissjonen har godkjent at det er grunn til å treffe hastevedtak.

(⁵) Ingen stillstandsperiode for skatte- og finanstiltak; jf. artikkel 1(9)(3) i direktiv 94/10/EF.